

Ազգ

3 ՅՈՒՆԻՍ 2016 ՈՒՐՔԱԹ 21(5421)

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱՐՔԱԹԵՐԹ

Իրանի հե՛տ առանց վիզաների

«Հայաստանի Հանրապետության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության կառավարությունների միջև փոխադարձ հարգանքի և արժանապատիվի ապահովման նպատակով համաձայնագրի կնքման արժանազակ Հայաստանի կառավարության կողմից: Համաձայնագիրը սահմանում է, որ երկու ղեկավարությունների փոխարկան եւ դիվանագիտական անձնագրերով առանց մուսֆի արժանագրի կարող են մուսֆ գործել, սարանցմամբ անցնել, դուրս գալ եւ գտնվել միմյանց ղեկավարությունների տարածքում՝ առավելագույնը 90 օր ժամկետով՝ 180 օրվա ընթացքում: Նշվում է, որ համաձայնագրի ստորագրումը կիսաբանի երկկողմ գրաստացրությունը, առավել նպաստավոր դրամաներ ստեղծելով ՀՀ եւ ԻԻՀ փոխադարձ փոխադարձ այցելությունների համար:

Ա. Մ.

Օրերի Հե՛տ

Կադրային փոփոխություններ, թե՞ թայֆաբազություն

Հիշում եմ անկախ Հայաստանի առաջին կառավարության կազմը. կառավարման համակարգերին բոլորովին անծանոթ մարդիկ՝ գրեթե բոլորը: Նոր ղեկավարության կառուցման գործում նրանք ներգրավվել էին դարձապես «Ղարաբաղ կոմիտեի» ընկերական նեղ շրջանակի մասը կազմելու, ավելի շուտ՝ «ճղաներին» տարբեր ծառայություններ մատուցած լինելու դասում: Օրինակ՝ նախկին մի բաժնի, որը «նիսյա» խմբից էր մատուցել նրանց, սովետական կազմավորմամբ մի ֆինանսիստ, որը երբեք ամերիկյան դոլար չուսումնասիրել էր, մի տեղում երեւի բնավ չէր աղոթել, գրասենյակներում նրանց համար սուրճ եփած աղջիկներ ու սիրուհիներ, մի «սպեկուլյանդ», որը այդ աղբյուր ու ռոմանտիկ ճղաներին «սակից» ջինս էր հայթայթել... (որքան հիշում եմ, այս վերջինն էր, արդեն մոտաբար, որ ղեկավար առաջին միլիոնը հափեսակեց ու փախավ՝ շուտով առնելով Բոլորի հայրը):

Այո, սխուր էր ասել, մեր անկախ ղեկավարության հիմնադիրները մի թայֆա էին, որը հետագայում մեծացավ, հզորացավ, իսկ «մեր դեմ խաղ չկա» կարգախոսից հետո վերածվեց թայֆաբազության, այսինքն դարձավ մի համակարգ, որի ավանդույթները առայսօր կենսունակ են մեր երկրում եւ որի ազդեցությունը՝ ավելի քան զգալի թե՞ ղեկավար, թե՞ սոցիալական եւ թե՞ այլ ոլորտներում:

Այդ ազդեցությունը առավել ամեն ինչից զգալի է մասնավոր ղեկավար կադրային փոփոխության մեջ: Նախորդ իմ սյունակում, «Ինչպե՞ս «ազատել» կադրերին» վերնագրի ներքո, փորձել էի անդրադառնալ կադրային փոփոխության մեջ իմ կարծիքով ամենախոցելի ղեկավարներին՝ չհնոպիկների աշխատանքից հեռացմանը, ավելի ճիշտ՝ «սեփական դիմումի համաձայն աշխատանքից ազատման»՝ Հայաստանում ընկալյալ սովորության: Այդ հոռի սովորությունը, ըստ իս, ամենախոցելի, ավելի ղեկավար կառավարման համակարգի զարգացմանը, զարգացած երիտասարդների ընդգրկմանը խոչընդոտող գլխավոր գործոնն է, քանզի դրանով կանխորոշվում է նաև չհնոպիկների աշխատանքի ընդունելու սկզբունքը: Մարդը նշանակվել էր դաստիարակ, ծախող էր գործը, հեռացվում կամ, թեկուզ, ինքնադիմումով ազատվում է աշխատանքից, բայց դաստիարակ էր բացարձակում չի սրվում, ծախողման համաձայնակները չեն դարձաբանվում, փոխարենը բացասական բնույթի ասեկոսներ են սարածվում գրասենյակներում ու մամուլի էջերում, նույն դաստիարակը նշանակված նոր չհնոպիկը ի սկզբանե իրեն երաշխավորված է զգում աշխատանքի իր հերթին ծախողելու դարձաբանում է, միաժամանակ, համոզվում իր դաստիարակման կարծեստեղծության մեջ եւ... աշխատում է ունել, արագ եւ լավ ունել:

Նույն հոգովածում նշել էի նաև մեր իրականության մեջ սովորություն դարձած մեկ ուրիշ երևույթ՝ դաստիարակ հեռացած-հեռացված մարդը որոշ ժամանակ անց նշանակվում է մի այլ դաստիարակ, անգամ՝ միևնույն դաստիարակ, եւ հասարակությունը մնում է աղած-զարմացած, ու հետևում են «էս անգամ ավել է փող սվել» բնույթի ենթադրությունները, որոնք սիրադեմ են դառնում հասարակության մեջ, այն հասարակության՝ որի վստահությունն են կառավարական շրջանակները ցանկանում Ես հետևել այս նեղ օրերին...

Ավելորդ է ասել, որ այս եւ նման երևույթները ակնհայտ ցուցիչներ են մեր երկրում թայֆաբազության կենսունակությանը: Թայֆան, ինչպես մաֆիան, ինքն էր դաստիարակ, ինչպես առաջ ֆառում, իր անդամներին, եւ չի հանդուրժում արժանի որեւէ միջամտություն: Դա ոչ թե նրա կենսակերպն է, այլ իր իսկ գոյության երաշխիքը:

Շուտով, այս եւ առաջիկա երկու տարիների ընթացքում մեր երկիրը կանցնի ղեկավար կառավարման նոր համակարգի՝ վարչապետական-կուսակցական ղեկավարման ձևի: Մեզ կհաջողվի՞ վերջ տալ թայֆաբազությանը: Կասկածում եմ: Թայֆան, միկրոտի ղեկ, հասկություն ունի հարմարվելու բոլոր դրամաներին եւ ի վերջո թելադրելու իր կամը:

ՀԱՅՐԱՊԵՏՆԵՐ

ԱՆԱՐԻՏ ԳՈՎԱՏԵՓՅԱՆ

Բունդեսբազը հաստատեց այն, ինչը վաղուց գիտեր

Գերմանիայի փրկեց Թուրքիայի սպառնալիքների դիմաց իր արժանապատիվությունը

Հունիսի 2-ին ժամը 12 անց 33-ին սկսված բաց փոխադարձ Բունդեսբազը 1 դեմ, 1 ձեռնարկ, ինչպես Բունդեսբազի նախագահը որակեց՝ «նշանակալից մեծամասնությամբ» կողմ փոխադարձ Հայոց եւ Թուրքիայում փրկուցից այլ փոխադարձությունների ցեղասպանության՝ կոալիցիայի եւ Կանաչների ընդհանրական բանաձևի: Զենարկունը սկսվեց 11 անց 23-ին, ելույթ ունեցան 9 բանախոսներ՝ բանաձևը սատարելու նույն բովանդակությամբ՝ վճռորոշ հաստատվածությամբ, որ դրանով նախ՝ դաստիարակ ձեռնարկությունն են հաստատում, առանց այսօրվա Թուրքիային մեղադրյալի աթոռին զամելու ենթադրյալ ցանկության, աղա՛ սեփական փորձառությունից ելնելով ասում են՝ առերեսվիր, «անցյալի համար դաստիարակներն չեն, բայց աղագայի համար եւ դաստիարակներն»: Հուշում են, որ դա է երկու ժողովուրդների՝ հայերի եւ թուրքերի հաստատության ճանադարձը: Հայերի, հույների, ասորիների զոհերի ժառանգների՝ որդիների ու թոռների զգալի ներկայությունը Բունդեսբազի այցելուների համար նախատեսված 3 օրյակներում հաստատում էր՝ 101 տարի անց էլ արդարության ստատիվ ունեն, դաստիարակ հիշողության կրող են ու սկսել են մի դարձաբան, որ չի վերջանում: Գերմանիայում այն նոր է սկսվում:

Բեռլինի Մայր տաճարում, այնուհետ հաջորդ օրը Բունդեսբազում: Կոստյուքը սարքում նաև Գերմանիայում: Գերմանիայի Դաշնային նախագահը, այնուհետ Բունդեսբազի նախագահը հասկ խոսեցին, զեցին այսօրվա բանադարձումը՝ ճանադարձի փորձը: Բունդեսբազը երեկ վճռորոշ փայլ արեց: Հայաստանում է սա, թե՛ օրենսդիր մարմնի երկու ընթերցում անցած ուժ ունեցող բանաձև, կնքման առաջիկայում մասնագետները, բայց սա մի փաստաթուղթ է, որին անհավասարի երկար էին ստատում Հայաստանում, Սփյուռքում, նաև՝ Գերմանիայում, Թուրքիայում, ինչու չէ՛ նաև Իսրայելում:

Գրիգորի Գրիգորի փնտրանքը հարկե կանցլեր Մերկելի, արժանապատիվար Զեյնաբյանի, փոխկանցլեր Չիգան Գաբրիելի բացակայությունը, բայց այն, ինչ կատարվեց երեկ Բունդեսբազի բաց փոխադարձությունից հետո, նվազեցնում էր նրանց՝ հանդիման հանդեպ ոչ ուղղագիծ վերաբերմունքը:

Քվեարկությունից հետո միտերի դաշինքում ծափահոսություններ լսվեցին, թուրքերի ձայնը չէր լսվում, կողմիս նստած լրագրողական նստարանին նրանց դեմքերն առանձնացրել էի, բայց Ես լուռ էի, նաև դեմքի արտահայտությունն էր

հանգիստ: Պատասխան էին լսել ...երեկ: Ես արտասովորաբար աչքերով շատերին տեսա, բայց խարբերում ծնված 80-ամյա Պայծառ Հովհաննիսյանը, որի Թունաս ազգանունն էլ ցեղասպանության կնքն է, բարձրաձայն լաց էր լինում: «Գո՛հ եմ», հարցրեց: «Դու՛ չե՛ր գիտեր թուրքերը մեզի ինչ ըրին, այն օրվան կտատեսի»:

Հայր Մերկելը Իսրայելյանը մեր նույն հարցին այսպես դաստիարակեց՝ ստատված նվազագույնի առավելագույնն է: ՀՀ դեսպան Ալեք Սմբատյանը Բունդեսբազի մատուցում հավաքված հայերին այսպես դիմեց՝ այսօր մեզ համար կարևոր, դաստիարակ օր է: Պատասխանավորների դաստիարակը հաստատում էր: Դա ամենակարճ ճանադարձը ճանադարձն է: Այն, ինչ երկու այսօր Գերմանիայի խորհրդարանում, դիմա Թուրքիայում էլ լինի:

Հունիսի 2-ի դաստիարակ օրվա մանրամասները՝ «Ազգ»ի հաջորդ համարում: Քվեարկությանը նախորդող օրերի գերմանական մամուլի հրատարակումներին եւ փոխադարձությունների հայաստանություններին կարելի է ծանոթանալ «Ազգ»ի կայքէջում, Ա. Հովսեփյանի ստորագրությամբ:

Բեռլին

95 տարի առաջ, նույն օրը, դարձյալ Բեռլինում

Հունիսի 2-ին Բունդեսբազը, չհավան մեկ դեմ ու մեկ ձեռնարկ ձայները, միաձայն ճանաչեց Հայոց ցեղասպանությունը: Բայց դա՛ երեկ: 95 տարի առաջ, միևնույն օրը, Բեռլինի դաստիարակ անմեղ ճանաչեց Սողոմոն Թեղեղյանին, ով մարդ էր ստատել, բայց մարդատյան չէր: Աշխարհում ոչինչ դաստիարակ չի լինում:

Հ. Ա.

Անգլիա Մերկելի բունդեսբազը

էջ 4

Կամերային աղաչանք Աստուծուն ու աշխարհին

էջ Ա

Արթուր Եմուլեկի. «Ղարաբաղից կարող է սկսվել 3-րդ աշխարհամարտ»

էջ 10

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Մանուկներն աշխարհի

Յունիս 1, Երախաներու դաժնաբերություններն միջազգային օր...

Հալեթի ՀԲԸՄ-ի Սարեան նկարչական դպրոցի փոքրիկ աշակերտներու նկարած գործերուն կը նային, ալբոմին էջերը դարձնելով եւ յուզումն կը վերածնունդ տալով դաժնաբերութեան օրը...

Հալեթի փողոցներուն մէջ հազարաւոր մանուկներու հանդիպումն անոնք փակուած են իրենց տներուն մէջ, քանի որ փողոցները անապահով են բարեկեցիկութեան հրթիռներուն դաժնաբերութեամբ: Անոնք միայն հազար զոհուածներու դիրքը կերթան եւ նոյն ձեւով ալ կը վերադառնան ու կը փակուին իրենց սենեակներուն մէջ, իրենց ծնողներուն խիստ արգելներուն ենթարկուելով: Ու զիսէ՛ք ինչով կը զբաղին, անոնք փայտի կտորներով ու սոսորթներով զէմեր կը շինեն ու զիրար «կը սղոցեն» սան մէջ, կամ շինի դրացի սղոց հետ ու հոգարութեամբ իրարու կը ցուցադրեն փողոցներէն կամ սանիքներէն իրենց հաւաքած սեսալուր փամփուռներու հաւաքածոները...

Երախաներու դաժնաբերութեան միջազգային օր...

Հիմա փողոցն են ու կը սենեն Երեւանի երախաներուն տնակները դեմքերը, ուրախ են, երջանիկ, խաղալիքներ գրկած են, ուրախ են նաեւ անոնց ձեռքերէն բռնած մամաններն ու խոլիկները: Խաղալիքները լեցուն են անմեղ բացազանցութիւններով, ուրախութեան ճիւղերով... Այսօր իրենց տնակներէն, այս երկրի տապալակներէն իրենց խաղալիքները խաղալիք են ու դաժնաբերութեան: Հալալ է ձեռքի, «աղբի տեխնիկ», բայց... Հալեթի երախաներուն ղէպ չաղբի...

Ու յանկարծ, ակամայ միտք թռիչք կառնէ դեղին Արցախ, սահմանները հայրենի գիւղերն, ու կը սենեն սեւազգեստ, նոր այրիացած նորահարսեր, իրենց նոր որբացած երախաները գրկած, սան շինին մտած, կը նային հեռուն, հորիզոնէն անդին, ով զիսէ՛ք երեւան իրենց զինուոր անուսինը, իրենց երկինք գացած հայրիկը յանկարծ երեւայ մուտի մէջէն ու վերադառնայ...

Երախաներու դաժնաբերութեան միջազգային օր...

Ասոնք մերիներն են, հաղթող Պաղեստինի երախաները, հաղթող Իրաքի, Սոմալիի, Աֆղանիստանի... Անոնց ղիտի հասնի՞ իսկական դաժնաբերութիւնը, թէ՛ միայն լուրերէն ղիտի իմանալ, բայց ոչ անոր հոնը առնեն, ոչ ալ համը:

Երախաներու դաժնաբերութեան օր... Ո՛ր եւ, Արդարութիւն:

Մարալ Բաբաջայանը չէր դավաճանի իր դէտրոնիստները, որի մասնիկն էր Հայաստանը

Պատկերը եւ արժանապատկությունից անստեղծակ մարդիկ չեն կարող հասկանալ դա

«Երկու մարալ մեկ գլուղից»՝ այսօրիս վերնագրով դասնված կարճ ընդգրկված միջին դասարանների ծրագրում: Խոսքը Չարգախալու գլուղում ծնված մեր ժողովրդի ռազմական սաղանդի եւ հերոսության երկու մարմնավորումների՝ խորհրդային Միության մարալներ, կրկնակի հերոս Հովհաննես Բաբաջայանի եւ հերոս Համազասպ Բաբաջայանի մասին էր: Ֆաշիզմի ջախջախման մեջ անուրանալի ավանդ ունեցող մարդիկ, որոնցով հոյաբար ծնվել են եւ կարունակներ հոյաբար սերնդէ-սերունդ: Այլ բան է, որ դասնության վերաբերման հրահրված գործընթացը հասավ նաեւ մեր ճեմերին:

Մասնավորապէս, Համազասպ Բաբաջայանի արձանի բացումը Երեւանում, առիթ դարձավ մարալի անունը սեւացնելու արժանի: Արժանի, որի նախաձեռնողները նույն արեւմտյան «արժեքներ», մարդու իրավունքների մասին ճամբարակողներն են, որոնք իրենց համարում են վերջին ճամբարակողները՝ առանց փաստեր կամ աղաջոյցներ ներկայացնելու: Իրեն փառաբանելու համարող ինչ-որ մեկը հասավ նրան, որ մարալ Բաբաջայանին համեմատեց մարդաստան Սա-

Ֆարուի հետ, իսկ դասնությունից անստեղծակ մի խմբագիր էլ մարալին անվանեց խաղաղ ցույց ճեմը: Յավով, մեր հասարակությունում կան նաեւ այլ մարդիկ եւ անգամ մարդկանց խմբեր, որոնք կարող են մեր հերոսներին զոհել հանուն ինչ-որ «արժեքների»:

Այսօրիս, ինչ էն «հայցնաբերել» վերոնշյալ խմբերը գրահասակային զորքի գլխավոր մարալ Համազասպ Բաբաջայանի կենսագրությունում: Պարզվում է, որ նրա ղեկավարած սանկային բանակը խորհրդա-

յին զորքի կազմում մասնակցել է հունգարական «խաղաղ» ցույցերի ճեմումը 1956-ին Բուդապեշտում: Բնականաբար, նրա անցած փառապան ռոլին՝ 1939-ից սովետական-ֆիննական պատերազմից մինչեւ 1945-ի Բեռլինի գրոհը, «ժողովրդավարության» ջասագովները գերադասում են մոռանալ, ճիշտ այնպէս, ինչպէս մոռանում են հունգարական կառավարության մեռոյա գաւթելի արարը՝ մարդաստան Սաֆարուի Արքեպիսկոպոսի հանձնելը: Նախ իրենցնեմ, որ Հուն-

գարիան երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ եղել է ֆաշիստական Գերմանիայի դաշնակիցը, նրա զորքերը նույնպէս մասնակցել են խորհրդային բանակի, այսինքն նաեւ նրա կազմում կռուող հայ ժողովրդի հարյուր-հազարավոր զավակների՝ դեմ մղվող մարտերին: Ֆաշիզմի ջախջախումից հետո Հունգարիան անցավ խորհրդային Միության ազդեցության գոտի: Պատերազմի ավարտից հետո սկսված «սառը պատերազմը» ԽՍՀՄ-ի եւ Արեւմուտքի միջեւ սկիզբ դրեց, այսօրվա սերնդով ասած՝ բլոկային փառաբանություններով երկու բլոկների դիմակայության: Հունգարիան արեւմտյան բլոկի կողմից 50-ականներին ընկալվում էր ամենաթույլ օղակը՝ այսօր կոչված սոցիալիստական երկրների մեջ: Նկատելու ենք նաեւ ֆաշիստական գաղափարախոսության կենսունակությունն այդ երկրում, հունգարական էմիգրանտական ակտիվությունը արեւմտյան երկրներում, ինչպէս նաեւ պատերազմում դարձվածի վերաբերման իմաստաբեկությունը, արեւմուտքը սկսեց հունգարական «աղստամբության» նախադասարանները: 3

ՀՏ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Կամավորականները զինծառայողներին հավասար սոցիալական երաւիքներ կստանան

2016թ. ապրիլի 1-ից հետո կամավորական ջոկաների կազմում մարտական գործողություններին մասնակցելու ժամանակ հաճախողան դարձած անձանց, իսկ զոհվելու դեպքում՝ նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովությունն իրականացվելու է զինծառայողի համար սահմանված կարգով: Կառավարության երեկ ընդունած որոշումը նախատեսվում է, որ զոհված կամավորականի կենսաթոշակային ապահովությունն իրականացվում է դասնագրային ծառայության ժամանակ կազմի «ավագ սերժանտ» զինվորական կոչում եւ 20 արվա զինվորական ծառայության ստա՞ ունեցող զոհված զինծառայողի ընտանիքի անդամի համար սահմանված կարգով, իսկ հաճախողան դարձած կամավորականը՝ դասնագրային ծառայության ժամանակ կազմի «ավագ սերժանտ» զինվորական կոչում եւ 20 արվա զինվորական ծառայության ստա՞ ունեցող զինծառայողի համար սահմանված կարգով:

Չինաստանի հետ օդային համագործակցություն

«Հայաստանի Հանրապետության եւ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության կառավարությունների միջեւ օդային հաղորդակցությունների մասին» համաձայնագրի կնքման առաջարկությունը երեկ Հայաստանի կառավարության հավանությանն է արժանացել: Համաձայնագրով նախատեսվում է վերացնել նշանակվող ավիաընկերությունների ֆանակի եւ նրանց կողմից առաջարկվող սարողության, չվերթների հաճախականության, սպասարկվող երթուղիների, սակագների սահմանափակումները, ավելացնել ավիաընկերությունների միջեւ արդար եւ հավասար մրցակցության ապահովման, վկայականների եւ լիցենզիաների ձեռնարկման, սպառողներից գանձումների, ինտերնոյալ փոխադրման, վերգեսնյա սպասարկման վերաբերյալ հողվածներ: Ակնկալվում է, որ համաձայնագրի վերանայումը եւ արդիականացումը կնշանակի երկու երկրների միջեւ օդային հաղորդակցությունների ոլորտում հարաբերությունների դասա՞ եւ լիարժեք կարգավորմանը, ոլորտի ազատականացմանը, կստեղծվեն ավիաընկերությունների համար նպաստավոր դասնագրային դեղի Հայաստան եւ հակառակ ուղղությամբ երթուղիների սպասարկման համար:

Շվեյցարիայի հետ դյուրացված ռեժիմով փոխայցելություններ

2016թ. փետրվարի 29-ին ստորագրված «Հայաստանի Հանրապետության եւ Շվեյցարիայի Հանրապետության միջեւ վիզաների սրամադրումը դյուրացնելու մասին» համաձայնագրին երեկ հավանություն սվեց Հայաստանի կառավարությունը: Համաձայնագրի նպատակն է դյուրացնել վիզաների սրամադրումը Հայաստանի փառաբաններին 180 օր ժամանակահատվածի ընթացքում 90 օրվանից ոչ ավելի ժամանակահատվածով որոշակի նպատակներով Շվեյցարիայում գտնվելու համար: Եթե Հայաստանը վերականգնի վիզայի դաժնաբերությունը Շվեյցարիայի փառաբանների կամ որոշ կատեգորիաների համար, ապա նույն դյուրացումները, որոնք համաձայնագրով շարունակվել են Հայաստանի փառաբաններին, իմաստաբար, փոխադրվածության սկզբունքի հիման վրա, կկիրառվեն Շվեյցարիայի փառաբանների նկատմամբ:

Խոշոր մարզաառողջարանային համալիրի ներդրումային ծրագրի արձանություն սրվեց

«Թայգ գրոյ» ՍՊԸ-ի կողմից աղբյուրների ներմուծման դեղիմում մասնաձևի եւ հարկային մարմինների հաճախակի ավելացված արժեքի հարկի դրամների վճարման ժամկետը կհետաձգվի երեք արդ: Նման որոշում երեկ ընդունեց կառավարությունը, նկատելու ենք նաեւ, որ վերոնշյալ ընկերությունը նախատեսում է կառուցել սարածաբանական ամենամեծ մարզաառողջարանային համալիրը՝ հագեցած նորագույն սարավորումներով, եւ Հայաստանում նախադեղը չունեցող ընտանեկան ժամանցի փակ կենտրոնը: Այդ նպատակով կատարվող ներդրումների չափը 11,4 մլրդ դրամ է, որից 3,1 մլրդ դրամը՝ ժամանակակից սարավորումներ ձեռք բերելու համար: Ներդրումային ծրագրի իրագործման արդյունքում ակնկալվում է ստեղծել 280 աշխատատեղ՝ 100 հազար դրամ միջին աշխատավարձով:

Սեւանա լճից ռոռզման համար մինչեւ 170 մլն խմ ջուր

Ռոռզման նպատակով Սեւանա լճից 2016թ. ռոռզման արդյունքում ջրառի չափաբանակը կառավարության երեկվա որոշումը այս արվա համար կսահմանվի մինչեւ 170 մլն խմ: Սեւալ այլ որոշումներ էլ կառավարությունը գումար հատկացրեց Սեւանա լճի արվաճառի (Սեւան-Արսանիս հատված՝ 10 հա եւ Դրախիկի հատված՝ 10 հա) սարածներում անսառնակազանման աշխատանքներ իրականացնելուն:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Անճարժ գույքի շուկայի արձագանքացումը ամերիկյան դասերազմին

Պորժարքների ֆուսսիկը ասորիկին նվազել է

Անճարժ գույքի կադաստրի դեքստերի կոմիտեի՝ շուկայի վերականգնման սվայմերի համաձայն, 2016-ի ամերիկյան Դձադասաճի անճարժ գույքի շուկայում գործարքների ֆանակը ճվազել է: Այսդեա՝ իրականադճվել է 14951 գործարք, ինչը 2,3 սոկոսով ֆիչ է մարքի եւ 4,9 սոկոսով՝ 2015-ի ամերիկյան գործարքների ֆանակի համեմատ: Զուտ օսարման գործարքների ֆանակը ամերիկյան մարքի համեմատ ճվազել է 6,9 սոկոսով, իսկ 2015-ի ամերիկյան համեմատ՝ 4,8 սոկոսով:

Զանի որ հիմնական գործարքները կասարվում են Երեւանում եւ քաղաքականաբար շենքերի բնակարանների ճկանաճաք, դիարելեճի այստեղ արձանադրված ցուցանիււները: Երեւանում առիւճաճառֆի գործարքների 61,1 սոկոսը շենքերի բնակարանների առիւճաճառֆն է եղել: Մարքի համեմատ, ամերիկյան դրանց ֆանակը Երեւանում ճվազել է 2,9 սոկոսով, իսկ նախորդ տարվա ամերիկյան համեմատ ֆիոբ-ինչ՝ 1,1 սոկոսով աճել:

Ինչ վերաբերում է գներին, ադա բնակարանների շուկայական միջին գները դրամով արտահայտված Երեւանում գրեթե անֆիոֆոխ են՝ ամերիկյան մարքի համեմատ աճել են 0,02 սոկոսով: Ըստ վարչական արջանների, Երեւանում բնակարանների 1 մ ճակերեսի միջին շուկայական գները այսդիսին են եղել:

Վարչական արջաններ	Միջին գները (դրամ)		
	ամերիկյան 2015թ.	ամերիկյան 2016թ.	մարս 2015թ.
Կենսոճ	428000	428000	428000
Արաքելի	356600	357000	356900
Զանաֆեռ-Զեյթուն	282700	283100	283000
Նոր-Նորֆ	253100	254150	253950
Ավան	260650	261500	261500
Երբունի	251900	252300	252300
Շենգավիթ	257050	257600	257600
Դավթաշեն	275700	276650	276550
Աջաֆինյակ	250000	250900	250850
Մալաթիա-Մերասիա	243200	244000	243950
Նուրբարաշեն	156750	157250	157200

Մարզերում ամերիկյան վաճառվել են 287 բնակարաններ, որոնց ֆանակը մարքի համեմատ դարձյալ ճվազել է՝ 16,1 սոկոսով, իսկ 2015-ի ամերիկյան համեմատ՝ 15,8 սոկոսով:

Երեւանից հեճո, ամեճաթանկ բնակարանները 2016-ի ամերիկյան եղել են Ճադկաճորում, որտեղ 1 մ ճակերեսի շուկայական գները կազմել է 292 հազար դրամ: Արոճյանում 1 մ գները 155 հազար դրամ է կազմել, Վադարադաշում (Էջմիաճնում)՝ 154 հազար դրամ, Նոր Դաճրում՝ 128 հազար դրամ, Եղեգնաճորում՝ 126 հազար դրամ, Գորիսում՝ 123 հազար դրամ, Արմավիրում՝ 121 հազար դրամ, Իջեւանում՝ 118 հազար դրամ, Աշարակում՝ 116 հազար դրամ 1 մ դիմաց ցուցանիււներով: Բնակարանների միջին գները մարզերում ամերիկյան մարքի համեմատ անճառ աճել են 0,06 սոկոսով:

2016-ի ամերիկյան Դձադասաճում գրանգվել է անհասական սների առիւճաճառֆի 284 գործարք, որից 112-ը՝ Երեւանում: Մայրաֆադաբում անհասական սների առիւճաճառֆի գործարքների ֆանակը 2016-ի ամերիկյան մարքի համեմատ աճել է 20,4 սոկոսով, իսկ մարզերում՝ ճվազել 36,3 սոկոսով: 2015-ի ամերիկյան համեմատ թե՛ Երեւանում, թե՛ մարզերում անհասական բնակելի սների առիւճաճառֆի գործարքների ֆանակը ճվազել է:

Միջինադրված՝ 250 մ շինության մակերես եւ 400 մ ճաճերձ ունեցող անհասական սների 1 մ-ի միջին գները (մերադյալ ճաճերձի միավորի գները) 2016-ի ամերիկյան մարքի համեմատ անֆիոֆոխ են մնացել: Ըստ Երեւանի վարչական արջանների, գներն այսդիսին են եղել:

Վարչական արջաններ	Միջին գները (դրամ)		
	ամերիկյան 2015թ.	ամերիկյան 2016թ.	մարս 2015թ.
Կենսոճ	476100	476100	476100
Արաքելի	383000	383000	383000
Զանաֆեռ-Զեյթուն	295000	295000	295000
Նորֆ-Մարաւ	319200	319200	319200
Ավան	270500	270500	270500
Երբունի	239750	239750	239750
Շենգավիթ	255000	255000	255000

Դավթաշեն	276000	276000	276000
Աջաֆինյակ	250050	250050	250050
Մալաթիա-Մերասիա	238000	238000	238000
Նուրբարաշեն	150800	150800	150800

Մարզերում միջինադրված են 200 մ շինության եւ 1000 մ ճաճերձ մակերեսով անհասական սների վերաբերյալ գները: Ամեճաթանկ անհասական սները Երեւանից հեճո դարձյալ Ճադկաճորում են՝ 1 մ-ն 305 հազար դրամ: Երկորդը Արոճյանն է 1 մ-ն 157 հազար դրամ, երրորդը Վադարադաշը, որտեղ 1 մ-ն կազմել է 153 հազար դրամ: Ադա գալիս են Աշարակը՝ 136 հազար դրամ, Զերնուկը՝ 131 հազար դրամ, Գորիսը՝ 130 հազար դրամ, Նոր Դաճը՝ 129 հազար դրամ, Իջեւանը՝ 123 հազար դրամ, Բյուրեղավանը՝ 120 հազար դրամ, Գյունրին՝ 118 հազար դրամ 1 մ դիմաց: Անհասական սների միջին գները ամերիկյան մարքի համեմատ մնացել են անֆիոֆոխ:

Հողերի առիւճաճառֆի գործարքների ֆանակն Դձադասաճում 2016-ի ամերիկյան 2015-ի ամերիկյան համեմատ եւս ճվազել է 12,2 սոկոսով, աճորդով վաճառքներիճը՝ 8,9 սոկոսով: Հիդոթեբային գործարքների թիւը 2016-ի ամերիկյան 140-նն է եղել (97-ը Երեւանում), ինչը 2,2 սոկոսով աճել է մարքի եւ անֆիոֆոխ 2015-ի ամերիկյան համեմատ:

Այսդիսով, Դձադասաճի անճարժ գույքի շուկայում ամերիկյան արձանադրվել է գործարքների ֆանակի ճվազում, ինչը հիմնականում դայմանավորված է անսվա առաջին օրերին Ճավալված դասերազմական գործողությունների ուճգնադմար: Անճարժ գույքի շուկայում, ինչդեա միււս, առաջինն է արձագանքում մնան դեդեբում, արձանադրելով ալսիվլոյայն ճվազում: Եվ ընդիալառակը, սնեբասական անգամ երկարաեւ եւ քարձ աճի դեդեբում դրական անդրադարձն անճարժ գույքի շուկայի վրա ամեճակերջինն է եղել ունեճում:

Նախ՝ սկսվեց ֆարգական դասերազմը (հեճաբբալական է, որ ֆորձված մեթոդները գործում են նաեւ հիմա՝ սասնամայակներ անց), որի առաջին գնում նորաստեղծ «Ազա Եվրոդա» եւ «Ազաթոյուն» ռադիոկայաններն էին: Տարասեակ կեղծ լուրեր տարածելով, նրանք հեճետողականորեն գնում էին դեդեբի սովեթական գորբերի դուրս բերմանն է իճխող՝ աճխասադորական կուսակցության սարալման կոչեբին: Գերմանիայի (ԳՖՀ) տարածում դասրասում եւ Հունգարիա էին ուղարկում ադազա ադասաբներին, օգտագործելով այդ Ճամանակ ֆասսացի բաց ալսոհունգարական սահմանը:

1956-ի հոկտեբերի 22-ին դիսիսեիսիկակական համալակարանի ուսանողները որոշեցին հաջորդ օրը ցույցի դուրս գալ, ինքան աջակցության Լեհասանում իճխանության գլուխ անցած Վլադիսլավ Գոմուլկայի, որի կուսակցության դեկալարառնալուն դեճ եր սովեթական դեկալարառառնը, բայց միջամտություն չցուցաբերեց: Առաջին իսկ օրվանից՝ հոկտեբերի 23-ից սկսած, ցույցերը դարմանալի արագությամբ վերաճվեցին գինված հարձակումների եւ բախումների: Առաջին բախումը եղել ունեցավ, եր ցուցարարները ցանկացան գրավել ռադիոսունը: Դա գինված հարձակում եր, գեճը ցուցարարները իլել էին ոսիկանական բաճանմուճներից, բանակի գորմանսերից, հարձակումներ գործելով դրանց վրա: Ցուցարարներին գեճ եւ գինված մարդիկ էին ուղարկում նաեւ ամերիկյան եւ գերմանա-

Մարալ Բաբազայանը չեղարկեց իր դեքսությանը, որի մասնիկն էր Դձադասանը

կան հասուն Ճառայությունները: Առաջին օրը հունգարական բանակը եւ անկառնության ուճերը ֆորձում էին առանց գեճ կիրառելու ցրել ցուցարարներին, ինչը չհաջողվեց: «Խաղաղ» ցուցարարները նրանց գիճաթաֆեցին, գրավեցին գեճի դասեճներ, գործարաններ, սդառնում էին գրավել աճխասադորական կուսակցության գլխավոր գրասենյակը, ներին գործերի նախարառությունը եւ մյուս կարեւոր կառույցները: Դրանից հեճո խորհրդային սահմանաֆակ գորբեր մսցվեցին Բուդադեաթ, իսկ դրան գուզաեռ այդ երկրի նորանգանակ վարչադեա Ումեճ Եղորդ կոչով դիմեց ցուցարարներին, հեճազա արյունահեղությունից խուսաֆելու համար առաջարկելով վայր դեճել գեճը եւ խոսանալով մնան կերդ վարկողներին չեճարկել դասական դասախասնավության: Դա եղի չունեցավ:

Հոկտեբերի 24-ին «Հունգարական ազգային կոմիտեճ» դիմեց ԱՄՆ նախագահին՝ կոչ անելով օգնել հունգարական հեղաֆոխությանը: Երկրի խորհրդարանի մոտ ադասաբները առաջինը կրակեցին՝ սդանելով խորհրդային սդայի եւ այբելով մեկ սանկ, ինչին սովեթական բանակը դասախասնեց ալելի ուճել կրակով: Այրուհանդերձ, Հունգարիայի կառնավարությունը համաներում հայտարարեց գինված ադասաբության բոլոր մասնակիցների համար, դաս-

անջողով հանձնել գեճը, բայց այս առաջարկը մույմդեա մեճվեց: Դրան հաջորդող օրերին հունգարական իճխանությունները ամբողջությամբ եղի սվեցին ցուցարարներին, իսկ խորհրդային գորբերը վերադարձան իրենց եղաբաբեւման վարբերը:

Այդ մի ֆանի օրը Բուդադեաթի ֆողոցները դարձան գանգալաճային եճորի եւ մարդասդանության վայրեր: Այն մարդիկ, ովեր դարսի գագումով, հակառակ իճխանությունների անգորության, դաշադանում էին դեքսական հիմնարկները, դաճանոբեն սդանվեցին ցուցարարների կողմից: Առանց դաս ու դասասանի սդանվեցին նաեւ կուճունիսական կուսակցության մի ֆանի սասնյակ անդամներ, հարյուրավոր ուիւեներ, որոնք ֆասսացի իճխանությունը դարձաների կողմնակից չեին: **Մահադասթի ճեները հիւեցնում էին միջնադարյան դաճանությունները: Օրինակ՝ աս սարձված եր հեճեյակ մահադասթը՝ երեք հոզու կադում էին բեռնասարի քաֆից եւ ֆարա սալիս ֆողաֆի ֆողոցներով մինչեւ նրանց դիակները արյունաշաղաֆազանգված էին դառնում:**

ԽՍՀՄ կոմունիսական դեկալարառությունը այդ Ճամանակ որոշեց Հունգարիայում սեղծել նոր կառնավարություն՝ Ցանոշ Կարի գլխավորությամբ եւ գործողություն մալեց իճխանությունը գրաված ադասաբներին ճնե-

լու համար: Գործողությունը մալեց մարալ Ճուկովը՝ «Վիւր» («Մրիկ») անվանումով: Նոյեբերի 5-8-ը գինված խառվոյունը ճնեվեց, հեճազա օրերին նրա դեկալարները ենթարկեցին մահադասթի, մի ֆանի հազար մասակիցներ էլ բանեթ նեճվեցին: Այդ գործողություններին մասնակցում եր նաեւ այն Ճամանակ գեճերալ-լեյեճեանն Բաբազայանի դեկալարությամբ գործող մեճեճայացված 8-րդ բանակը:

Պակերացնելու համար, թե ինչ «խաղաղ» ցույցեր էին եղի ունեցել Բուդադեաթում 1956-ին, մերկայացնեճ կողմերի սված գդերը: Խորհրդային բանակը սվեց ալելի ֆան 700 գոհ եւ 1200 վիրավոր, հունգարական Ճողովրդական բանակը՝ 50 գոհ եւ 300 վիրավոր, իսկ հունգարական ադասաբների կորուսները կազմեցին մոտ 2700 գոհ եւ մոտ 19000 վիրավոր: Խորհրդային գորբերը կորեցին երկու սասնյակ սանկ, ինքնագեճը հեճանային համակարգեր, գրահանեճեաններ եւ այլ գինեիսինիկա: Այս սվալները դասերազմական հաղորդաբոլությունների են մնանվում: Հունգար ադասաբները չեին կարող խաղաղ ցույցերով իճխանություն վերցնել կան միայն թեթեւ հրազեճային գեճով դիմադրել խորհրդային գրահաեիսինիկային: Հեճեաբար, դա ոչ թե խաղաղ ցուցարարների գնդակահարություն եր, այլ գինված ադասաբության ճնում: Թե՛ խորհրդա-

լին կողմը, թե՛ գինված հեղաշուրման դեկալարներն ու նրանց աջակցող արեանոսերը հեճադմեքել են իրենց ահեթը:

Հարց է առաջանում, ինչ դեա է աներ մարալ Բաբազայանը: Հաճարվեր իր գորբի վրա կրակողներին դասախանել, դավաճանեթ իր դեքսությանը, անցնեթ հակառակ ճամբար՝ գինված ադասաբների, հեճեաբար եւ նրանց հովանավորողների կողմը: Պակից եւ արճամադասվությունից անեղյակ մարդիկ չեն կարող հասկանալ, որ մնան հասկանիււներ ունեցող մարդն այրդեա չեը վարկի: Մարալ Բաբազայանը չեը դավաճանի իր դեքսությանը, որի մի մասնիկն էր Դձադասանը, չեը դավաճանի իր Ճողովրդին: Արյունով եւ հերոսությամբ վասական ֆառն ուներ, գումարը նրան չեը հեճաբրում, վախկոտ չեը, դարսի գագում ուներ, իր Ճամանակաշառնի ու երկրի գավակն եր եւ մեճ հայրեմասեր: Պարզադեա նա չեը կարող եմթարել, որ կզա մի Ճամանակ, եր Դձադասանում իր հականիււները չունեցող, ինչ-որ վախկոտ, մյութադաշ մարդիկ կեերոսացնեն թեճամիների ջրաղացին ջուր լցնողներին, օրինակ՝ արբեշանական լրասվամիջոցներից սեֆական երկրին ֆինովողներին, իսկ իրական հերոսներին կերդարեն եւ կֆնովեն՝ հանում իրենց ողորմելի ահեթի:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶԱՏՅԱԼ

Գերմանիան Եվրոպայի սննստության հզորագույն կենտրոնն է: Այդ դասառնով էլ կանցլեր Անգելա Մերկելին այնտեղ դիտում են որդես Եվրոմիության «դե ֆակտո» առաջնորդի: Երկար ժամանակ Ֆրանսիան կիսում էր այդ առաջնորդությունը Գերմանիայի հետ, սակայն վերջին քառամյա սննստական անկումն ու ահաբեկչության հարցի հետ նրա կոչ, կամ ոչ ձևում առնչվածությունը ասիականաբար «որակազրկեցին» նրան և իջեցրին նրան ԵՄ-ի սովորական անդամի մակարդակին: Ֆրանսիայի քաղաքականության հասանող գործադրության ասիականը էլ նրա դաշնակցը՝ դաշնակցության լիազորությունների մակարդակը, գրեթե վերջնականորեն վճռել են նախագահ Ֆրանսուա Օլանդի ճակատագիրը՝ դառնալով մի ժամկետ դաշնակցության ղեկավար: Միևնույն Գերմանիայի «երկաթյա լեռին» կարողանում է ամբողջ Եվրոպան ղեկավարել առանձին: Գերմանիայի կարգավիճակը որդես սննստադես հզոր դեպքերում իրավունք է տալիս նրան վարվելու ինչպես կայսրուհի, հասկապես Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայյիբ Էրդոհանի հետ նրա հարաբերություններում, որոնք մինչ օրս

«Գաղթականների հարցի շուրջ Թուրքիայի հետ գործարհի մեջ մտնելով և ընտրազանգվածին իր ֆայլերը որդես լավագույն էլ մերկայացնելուց հետո, Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելը դիմակայում էր իրարահաջորդ խոչընդոտներ: Դրանցից վերջինը դաժնակիցների (կուսակիցների) և ընդդիմադիրների համատեղ ջանքերով փեշարկության մերկայացված խորհրդանշական բանաձեռն էր, որտեղ բացահայտներն ցեղասպանություն է որակված 1,5 միլիոն հայերի կոտորածը», հաղորդում էր «Ռոյթերզ» գործակալությունը: Իրոք անահավասար էր, որ նման մի բանաձեռն փեշարկության է դրվելու գերմանական Բունդեսթագում, հաշվի առնելով, որ ամբողջ երկրով մեկ ցրված մի ֆանի հազար հայերի դիմաց կան չորս միլիոն թուրքեր, ովքեր Գերմանիան համարում են իրենց տունը: Համադասարան փոխանակություններին թվաքանակը բացառում էր գերմանահայկական համայնքի որդես ազդեցությունը բանաձեռնի անցկացման գործում: Երբ է, թուրք միգրանտների միջոց գոյություն ունեցող սարաձայնություններն ու ֆրակայն խմբավորումների ուժեղ ցարժանը վճռական դերակատարություն կարող էին ունենալ: Երբ է նաեւ, և գուցե հեզանական միաժամանակ, որ բանաձեռն առաջ ֆաշոններից

(Գերմանիայի և Թուրքիայի) հարաբերություններում: Երդեմիրը գզուացրել էր, որ այս անգամ Բունդեսթագը ծնկի չի գալու «բունակալ Էրդոհանի» ճնշումների առաջ: Բավարիայից Եվրոխորհրդարանի ԶՍՄ դասգամավոր Մանֆրեդ Վեբերն էլ ավելացրել էր. «Եթե Էրդոհանը ցարունակի մեզ ստանալ և ողորի մեզ հայիոյանմերով, մենք փակուղու առաջ ենք զսնվելու: Եվրոպան չդեֆ է կախյալ լինի Թուրքիայից»: Էրդոհանը իմն էր սրել իրադրությունը՝ չկասարելով իր բաժին դասարավորությունները: Եվրոխորհրդարանի նախագահ Մարտին Շուլցը բացահայտ հայտարարել էր, որ մինչև Թուրքիան չկասարեր 72 կեցից բաղկացած իր դասարավորությունները, Եվրոմիությունը այդ երկրին ազատ վիզային կարգավիճակ չնորհելու հարցը չէր ընդգրկելու իր օրակարգում: Թուրքիան դասարավորություններից 65-ը կասարել էր, բայց մնացյալ յոթը չափազանց փոշո հարցեր էին, և են են սակավին, Թուրքիայի համար: Դրանցից մեկը հակահաբեկչության օրենքն է, որն օգտագործվում է լեռնելու համար երկրի բոլոր այլախոհներին: Մյուսը, որ վերջերս է ավելացրել ֆուրդ դասգամավորներին իրենց անձեռնմխելիությունից զրկելն է: Երկրի կանցլերը էլ արագործնախարար դեմ էին բանաձեռնին: Իսկ Գերմանիայի ա-

Մի փոխգնդադես էսս

ՊՆ մամուլի խոսնակ Արծրուն Հովհաննիսյանը իր ֆեյսբուքյան էջում հայտնում է. «ՀՀ ՊՆ Ռազմական ոստիկանության հասույն օտերաշիվ ծառայության աշխատակիցների հեշտուղական աշխատանքի շնորհիվ, առանձնակի խոշոր չափի կաշառք 5000 ԱՄՆ դոլար ստանալու ժամանակ ձեռքակալվել է Երեւան ֆաղափ Մաշոցի զինվորապետի 2-րդ բաժնի ղեկ, փոխգնդադես Հանք Ավետիսյանը»:

Հիշեցնենք, որ փոխգնդադես Ավետիսյանը վերջին օրերին ձեռքակալված առաջին բարձրաստիճան զինվորականը չէ. վերջինը, դժվար հարց է, ավելի դժվար, ֆան 5000 դոլարից հրաժարվելը:

Ռուսների բարեկամները և թեւամիները

«Լեւադա» կենտրոնը հրադարակել է Ռուսաստանում իր կասարած ամենամյա սոցիոլոգիական հարցումների դասարանները, ըստ որոնց դարգ է դարձել, թե որ երկրներն են ռուսները համարում Ռուսաստանի բարեկամ, և որոնց՝ թեւամի:

Պարզվել է, որ ռուսաստանցիների ընկալմամբ իրենց հիմնական թեւամին՝ ԱՄՆ-ն է (հարցվածների՝ 72 տոկոսը), երկրորդ թեւամին Ուկրաինան է (48 տոկոս), երրորդ՝ Թուրքիան (29 տոկոս): Հասկապես Թուրքիայի ընդգրկումը Ռուսաստանի թեւամիների ցանկում խիստ ուշագրավ է, ֆանի որ անցյալ սարվա նույն հարցումների արդյունքներով Թուրքիան իրենց թեւամի էր անվանել ռուսաստանցիների միայն շուրջ մեկ տոկոսը:

Բարեկամների ցանկում առաջատարը՝ Բելառուսն է (50 տոկոս), ապա Ղազախստանը (39 տոկոսը) և Չինաստանը (34 տոկոս): Հեթաբրական է, որ այս սարվա բարեկամների ցանկում ռուսաստանցիների 10 տոկոսը իրենց երկրի բարեկամ է ճանաչել Սիրիային:

Իսկ Հայաստանը: Հայաստանը ցանկում չկա, ոչ բարեկամների, ոչ թեւամիների:

Ծանոթացե՛ք. Դավիթ Փախչանյան

Նախագահ Սերժ Սարգսյանի երեկ ստորագրած որոշման համաձայն, Դավիթ Փախչանյանը նշանակվել է Հայաստանի Հանրապետության դաշնակցության նախարարի տեղակալ - դաշնակցության նախարարության ռազմարդյունաբերության ղեկավար կոմիտեի նախագահ:

Թե մինչ այդ ինչնով է զբաղված եղել դարուն Փախչանյանը, ոչ ՊՆ-ն, ոչ էլ նախագահականը չեն մանրամասնել: Մենք, սակայն, google-ի օգնությամբ զսանք Դավիթ Փախչանյան, որը ռուսական «Լեւոսիբ» ընկերության նախագահն է և հայաստանյան «Այբ» դորոցի հոգաբարձուների խորհրդի անդամ: Հարգելի ՊՆ, նա է... Գուցե ասե՛ք: Չնայած՝ էլ ղեկ էլ. նա է:

Պատասխան՝ ՀՈՒՄԻՍ ԱՅՅՆԸ

Անգելա Մերկելի բումերանգը

միաձայն ընդունվում են ԵՄ բոլոր անդամ երկրների կողմից: Մերձավորարեւելյան փախսականների հոսքը դեռ լի Եվրոպա կանգնեցնելու Էրդոհանի հետ նրա ձեռք բերած համաձայնությունը ողջունեցին բոլորը, զիտակցելով, որ հակառակ դեպքում Շենգենյան (անանցագիր) Եվրոպայի վերջը անխուսափելի կդառնար:

մեկը ազգությամբ թուրք օրենսդիր Ջեմ Էոդդեմիրն էր, գերմանական խորհրդարանում ընդդիմադիր կանաչների կուսակցության առաջնորդը:

Գերմանացիները իր հաղորդումը «Ռոյթերզ» տեղեկացում էր. «Երկրի ներսում Մերկելի հակառակորդները հսակ վճռել են նրա ծագերը խափանել, այն բանից հետո, երբ կանցլերը ցարունակում է ընդառաջ գնալ հեթաբեկ առավել ամբարտապան դարձող Էրդոհանի դաշնակցությունը»:

Շտեմ, որ բանաձեռնը կամ առաջարկը լայն ֆնարկման էր արժանացել Բունդեսթագում անցյալ սարի, Հայոց ցեղասպանության հարյուրամյակի առիթով, բայց ֆանի դեռ փախսականների նուրբ խնդրի շուրջ բանակցությունները ընթացի մեջ էին, որովհետ այն հեթաբեկ մինչև այս սարվա հունիսը: Նույնիսկ ընդդիմադիր առաջնորդ Էոդդեմիրը դաշնակցության կանցլերի կարծիքն այն մասին, որ հարցը վերջնական լուծում ղեկ է ստանալ: Այդ ժամանակ ձեռնադրումն սեղի ունեցավ Էոդդեմիրի և Մերկելի կուսակցությունից Ֆոլքեր Զաուերի միջոց, որդես համաձայնության նշան, որ մինչև 2016 թվականը վերաճակված սարբերակով բանաձեռն կներկայացվի խորհրդարանին: Զվեշարկությունը սեղի ունեցավ երեկ, հունիսի 2-ին: Զննարկման ներկայացված էր ԶԴՄ-ԶՍՄ, ՍԴԿ և կանաչների խմբակցությունների ձեռակերպած միասնական՝ «Հայերի և այլ ֆրիսոնյա փոխանակությունների ցեղասպանության 101-ամյա հիշատակն ու ոգեկոչումը» առաջարկը: Այն իրավական որդես նշանակություն չունի, սակայն կարող է ժամանակավոր ճգնաժամ առաջացնել երկու երկրների

զատ համախարանից դորձ. Ժիրայր Զոչարյանը Երեւան իր այցի օրերին կասկած էր հայտնել, որ բանաձեռնը կընդունվի: Գերմանացի ցաս օրենսդիրներ, Էոդդեմիրի գլխավորությամբ, սակայն, մեծ հույսեր էին կադում և նույնիսկ Գերմանիայի մեղսակցության հարցն էին ցարկադում դրան:

«Մենք վերջապես դիտի հաստատեմք, որ կասարվածը ցեղասպանություն էր և որ Գերմանիա իր բաժին մեղքն ուներ այդ գործում», ասել էր նա: Նրան էին միացել ԶԴՄ կուսակցության արսափն գործերի հանձնախմբի խոսնակ Ֆրանց-ժոզեֆ Յունգն ու ԶՍՄ մարդու իրավունքների հանձնախմբի ներկայացուցիչ Բեռնո ֆաբրիցիուսը, որոնք ավելացրել էին, որ բացի ցեղասպանության գործողություններին մասնակցությունից, Գերմանիան նաեւ հեթաբեկադայան քաղաքում աղապսան էր շնորհել հանցագործներին:

Կանցլեր Մերկելը մեծ խիզախությամբ էր գործի դրել իր դիվանագիտական «գործարհները» Թուրքիայի հետ: Նրա «գործընկեր» Էրդոհանը չափազանց անողորմ և ամբարտապան էր զսնվել մինչև վերջին րոդեն:

Այդուհանդերձ, երեկ կեսօրին արդեն լրասվամիջոցները ի լուր աշխարհի հաղորդեցին, որ Հայոց ցեղասպանության բանաձեռն մեկ դեմ և մեկ ձեռնադես հարաբերակցությամբ ընդունվել էր խորհրդարանի կողմից: Դա նշանակալի հաղթանակ էր հայ դաշի համար, իսկ Մերկելի համար արժանի բումերանգ, որը նրան կարող է հեթադնդել ամբողջ իր հեթազա կարիերայի ընթացքում:

Դեհոյթ, ԱՄՆ
Զարգմ. Ն. ՕՈՒԼԿԵՅԻՆ

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Երեւոյնքի օրը ՀՀ Պաշտպանության նախարարությունում եւս երեք բարձրաստիճան գինվորականներ են ձերբակալվել: Մի գեներալ, երկու գնդապետ: Ավելի վաղ ՊՆ-ում կրկին ձերբակալություններ էին եղել, բարձրաստիճան գինվորականների հանդեպ ֆրեական գործեր են հարուցվել: Ի սարբերություն սովորական ֆաղափահների, երբ գինվորականների դեմ ֆրեական գործ է հարուցվում, դա նման է հայրենիքի դավաճանության մեղադրանքին:

Սա լավ է: Նկատի չունեն այն, որ մեղավորները, մանավանդ նրանք, ովքեր

կան մեծ էր մասերազմեն, կան թալաններ, ընդ որում՝ դատաւարներն էլ թալաններ, բայց, ճիշտ է, երբ նրանց ձերբակալում են, դա ուրախալի փաստ է: Դա «դավաճաններ կան» հայտարարություն է, խոստովանություն, ամոք, գեշին մտնելու առիթ, նույնիսկ սարսափելի բան, որքան ՊՆ-ի այն հաղորդագրությունները, թե սահմանին զոհ ունենա:

Ու խոսքն ամենեւին էլ ծածկադմիոցի մասին չէ, չնայած սեղեր կան, որ տեղ ՊՆ-ին ծածկադմիոցը չէր խանգարի, զուտեղ շուրջները ընտրելու փոխարեն: Խոսքը նրա մասին չէ, որ մեծ էր ֆոլարկեին հանցագործությունները, մանավանդ, երբ դրանք՝ հայրենիքի դեմ են ուղղված: Խոսքն այս դիվային

ես ուզում եմ, որ բոլոր դավաճանները դատվեն: Սա նույն բանը չէ: Զգիտեմ անգամ ինչո՞վ են սարբեր, բայց զգում եմ, որ նույնը չեն: ՊՆ-ն մեռնի են, դավաճանները՝ մեռնի չեն: Երեւի սրանով:

Բայց ինչո՞ւն էր դատվել: Պատվախնդիր սղան, երբ նրան դատաւարն ազատում են՝ թերացումների, մանավանդ թալանի համար, փակվում է իր սենյակում, վերցնում անվանական ասճանակը եւ... Բայց դատաւարն սղան դավաճանություն չի անում: Ուրեմն հույսներ կրեմք, որ իրենք իրենց դատաւարները են: Ուրեմն ձերբակալությունները մեծ են, ուրախանալը մեծ է: Բանն այն է, որ ՊՆ-ում յուրաքանչյուր ձերբակալություն նշանակում է, որ

Դե ուրախացե՛ք, կարո՞ղ ե՛ք

մեղադրվում են հայրենիքի դավաճանելու մեջ, ձերբակալվում են, այլ նկատի ունեն այն, որ ՊՆ-ում այսօր մարդ կասկածվում է դավաճանության մեջ, լավ է: Եթե ոչ, եւ իհարկե ոչ, ադա ինչո՞ւ եք այդքան ուրախացել: Որ դավաճաններ են բացահայտվել եւ ձերբակալվել: Բայց նախ՝ այդ մարդիկ դեռ դավաճան չեն, եւ այդպիսին չեն լինի այնքան ժամանակ, քանի դեռ դատարանը նրանց մեղավոր չի ճանաչել: Երկրորդ՝ դավաճան, մանավանդ դավաճաններ ունենալուց ուրախանում են, սա ուրախալի՞ փաստ է: Տղերք, ես հասկանում եմ, որ մեծ էր թափ սալ բոլոր գերատեսչությունները եւ մանավանդ՝ ՊՆ-ն, որը այնքան չէր դատաւարացել, որ դատաւարությունից խրվել է կոռուպցիայի մեջ: Բայց հասկանում եմ նաեւ, որ երբ այդ թափ սալու գործընթացը սկսվում է, չոքեք է կրկես գնացած երեխայի դեմոկրատիկ ծաղրածուների ամեն մի շարժից: Ավելի զուտ էր մեծ լինել, սա մեր բանակն է, մեր հայրենիքը, որտեղ դավաճաններ կան, եւ դա սարսափելի է, ավելին՝ քան Ադրբեջանի հարձակումը, անկախ նրանից վերջինս լայնամասշտաբ է, թե՞ դիվերսիոն-հետախուզական: Ես հասկանում եմ, որ զգացողությունն այնպիսին է, որ այդ մարդիկ մեր աշխարհն են կերել, մեր հայրենիքն են, ենթադրաբար, սինու վրա մասնուցել Ադրբեջանի նարկոթրաֆիկանտներին: Ես հասկանում եմ, որ այդ մարդիկ

իրավանքի մասին է, «բռնում են», «փակում են», «դժբանք սրկաներից»՝ ուրախ ճիշտով համեմատված: Դավաճան հայտարարելիս չեն ուրախանում, ճիշտ է, նրան զնդակահարության դատաւար սակ կանգնեցնելիս ու նրա վրա նշան բռնելիս ձեռք են դրողացնում, գլուխ են կախում, նրանից շուրջ մեռնում են, ի սարբերություն նրա՝ հարուստը անում:

հայրենիքի դավաճանել են: Ես, օրհնակ, այս փաստից ավելի եմ սարսափում, քան ուրախանում եմ նրանից, որ դավաճան եմ ձերբակալվել: Դավաճանը զոհ է, այս դատաւարում՝ ընդդեմ հայրենիքի, եւ ավելի ցավալի, քան հանուն հայրենիքի զոհվածները: Որովհետեւ վերջիններս մեր հոյակապությունն են, դավաճանը՝ մեր անոթը: Ամո՞թ մեզ, դե ուրախացե՛ք, կարո՞ղ ե՛ք...

Գլխեր Փալոմար անունով աղջիկը եւ լուցկին

Եթե այսօրն ավելի թակաս կարելու լինեք, քան վաղը, ադա Հռոմի դատարանը Ֆիլիպիններում չէր լինի, փոխարենը կնախադատարարվե՛ր «վաղը» Հայաստան կատարելի այցին: Իսկ վերջինին նախադատարարվելու մեծ է: Բանն այն է, որ Հռոմի դատարան անգամ խոստովանում է, որ ինքը հունիսի վերջերին, ավելի կոնկրետ՝ հունիսի 24-26-ը լինելու է աշխարհում առաջինը ֆրիսոնությունն ընդունած երկրում... Բայց, դե «վաղը»: Այսօր Պաղը, ինչո՞ւն էր նաեւ, Ֆիլիպիններում է, որտեղ մայրաքաղաք Մանիլայում դրոցականների առջեւ ելույթ է ունեցել, կնշանակի այսօրն էլ կարելու է, անգամ եթե ֆրիսոնեա ես, անգամ եթե ամենաֆրիսոնյան ես. չի կարելի ամրել «վաղվանով», մեծ է այսօր ամրել: Մանիլայում Ֆրանցիսկո դատարանի միայն ելույթ չէ, որ ունեցել է: Երեւանը նրան հարցրել էր նաեւ: Օրինակ՝ 12-ամյա Ֆիլիպինուհի Գլխեր Փալոմարը Պաղին հարցրել է. «Շատ երեխաներ թմրամոլ են դառնում, շատերը՝ սեռական շահագործման են ենթարկվում: Ասված ինչո՞ւ է աչք կոծկում, որ նման բաներ մեզ հետ տեղի ունենան»: Պաղը ոչինչ չի դատաւարանել, ավելին, հետ, երբ բոլոր հարցերը հնչել են իրենց դատաւարաններով, կաթոլիկ ե-

կեղեցու հովվադուրը ասել է, թե 12-ամյա Գլխեր Փալոմարի հարցը հնչածներից միակն էր, որը դատաւարան չունի: Սա շատ կարելու է, բայց ոչ թե այն, որ աղջկա հարցը դատաւարան չունի (դա վաղուց գիտեինք), այլ այն, որ սա խոստովանում է Պաղին ինքը: Կարող էր, չէ՞ր, նա, ինչո՞ւն էր նախորդ դատարանը, ինչո՞ւն էր միայն դատարանը, հայտարարեք, թե Ասված աչք չի կոծկում, այլ մեզ փորձություն է ենթարկում, որ տեսնի-համոզվի, թե որքան ենք հավատարմ իրեն, որքան ենք սիրում նրան եւ ոչ միայն նրան: Եւ Ասված մատաղս մեզ փորձություններ է ենթարկում այնքան, որքան վստահ է, որ կսանենք եւ սանում ենք դրանք: Հենց այդ սանելն էլ ֆրիսոնությունն է, ինչը ոչ թե այսօրն է, այլ՝ վաղը: Այսօր մեծ էր սանջվենք եւ մաքուր մնանք, որ վաղը ամրենք առանց սանջանքի եւ փառավորված: Փոխարենը սա ասելու, Ֆրանցիսկո դատարանը ասել է, որ 12-ամյա Գլխեր Փալոմարի հարցը միակն էր, որ դատաւարան չունի...

գեք, որ վաղը լավ լինի, մեծ է, քանի որ իզուր է, քանի որ մարդիկ ավելի արագ ու հեշտ հավասացին, որ հանուն վաղվան այսօր դիմանալը սխալ է, քան Ասծու գոյությանը հավասացին: Ավելին, որքան երկար մարդկանց համոզեցին, թե այսօրը՝ սին է, վաղը է կարելու, այնքան ավելի դժվար կլինեք մարդկանց հավասացնել՝ Ասծուն, այդքան ավելի ու ավելի կխորանար մարդ-Ասված անջողեք, հիասթափությունը, որը հավաստի հակամիտերից է, ի դեմ: Գլխեր Փալոմարը իր մեկ հասիկ լուցկով լույս է վառել: Նա ցույց է սվել բոլոր այն մարդկանց դեմքերը, որոնք սարսափելի հոգնել են վաղվան սղանելով ու այնքան լուսեղ էր դա ցույց սվել, որ թափանցել այլեւս անհնար է, դեմի Քանանի երկիր գնացող ճանապարհի որոնելուն թե: Պաղն այլեւս հավասացել է, որ ինքը չունի «ՌՐ էր, Ասված» հարցի դատաւարանը: Այդ դատաւարանը ոչ ոք չունի, չկա այն: Փոխարենը այսօր, հենց այս դեմքին, Ֆիլիպինների փողոցներում ամրում է 1 միլիոն 200 հազար երեխա, միայն երեխա եւ միայն Ֆիլիպիններում: Ասված օրհնի ձեզ եւ դա թող այսօր ամի:

Կան շներ եւ կան ուրիշ շներ

Բոլոր շներն էլ կծում են, դարձադեպ կան շներ, որոնք հաճախ են կծում, կծան են: Առհասարակ կծելու հաճախականությամբ կարելի է շներին սարբերակել, բայց այսօր շներին ոչ թե սարբերության, այլ ընդհանրության մասին ենք խոսելու, եւ քանի որ մենք ոչ թե շներաբանացի ենք, այլ՝ հայ, խոսելու ենք ոչ թե անգլիացիների մասին, այլ՝ թուրքերի: Թուրքերն, իհարկե, շուրջ չեն, ավելի ճիշտ այնքանով են շուրջ, որքանով են կծելու միայն շներին հասուկ վարի դրսևորում չէ, դե այսինքն բոլոր ժողովուրդներն էլ կծում են, դարձադեպ կան ժողովուրդներ, որոնք հաճախ են կծում, կծան են: Առհասարակ կծելու հաճախականությամբ կարելի է սարբերակել ժողովուրդներին: Պայմանականորեն կծան ժողովուրդներին քան «թուրք» անվանումը, հուսամ չեն մեղանա, չնայած՝ գրողի ծոցը մեղանա: Իբր որ չեն մեղանա, մեղացած չեն ու չեն կծում: Օրինակ Արեւելում: Ինչո՞ւն էր հիշում ենք, բոլորովին վերջերս 800 հեկտար սարած կորցրեցինք: Թե հիմա ի՞նչ սարած էր այդ 800 հեկտարը, շատ ենք խոսել, եւ հիմա կարելու դա չէ: Կարելու այն է, որ կորցրել ենք հենց 800 հեկտար: Կծել են, սվել են, ավելի ճիշտ՝ կծել են, վերցրել են, կարողացել են, որովհետեւ կծան են: Տվել ենք, որովհետեւ մենք կծան չենք. մենք ժողովուրդների կծան տեսակից ենք, որին դատաւարաններն ասում են «հայ» անվանումը: Թե ո՞րն է ավելի լավ, այլ թեմա է, բայց հաստատ թեմա է: Ինչո՞ւն էր հենց 800 հեկտար: Ավել չկարողացանք, թե՞ ավելին չսվեցինք: Նույն բանը չէ: Ավելին չսվեցինք՝ ի հերոսը մենք ենք, ավելին չկարողացանք՝ փաստ չէ, որ մեզնով էր դատաւարանը: Հնարավոր է՝ նրանք ավել չեն կարողացել, որովհետեւ նրանց ուրիշներն ասել են՝ վերջ, էլ չեք վերցնում, ավելի ճիշտ՝ հիմա էլ չեք վերցնում: Մի խոսքով, փաստ չէ, որ այս դատաւարանը հերոսը մենք ենք: Մենք ենք, եթե փաստ է, որ նրանք ավելին չենք թողել: Ուրիշ փաստ կա: Թուրքական գինուրդ բոլորովին վերջերս առաջ է գնացել թուրք-սիրական սահմանով դեմի Սիրիայի խորք: Թուրքական ստորաբաժանները հսկիչ կես են սահմանել սիրիական ԱՖրիկա ֆաղափ մերձակայքում, որը Հայկեի մարզից զսնվում է մի փոքր դեմի իյուսիս-արեւմուտք: Զարգում հիմնականում ամրում են ֆրեքը: Գիտե՞ք, թե որքան է Թուրքիան առաջ գնացել՝ գրեթե 800 մետր: Շանո՞թ թիվ է: Ուրեմն զուցե նրանց, նկատի ունեն այն ժողովուրդներին, որոնց դատաւարան անունը դրեցինք «թուրք», թույլատրվում է առաջ գնալ, բայց ոչ ավելին, քան 800 մետր: Զե՞ք որ հնարավոր չէ, որ եւ արեւելում, եւ արեւմուտքում թուրքերն այդքան են ուզել, չէ՞ որ բացառվում է, որ Արեւելում՝ Սիրիան, Արեւելում՝ մենք ենք, որ թուրքերն ավելին չենք թողել: Զե՞ք որ բացառվում է, որ այսօրն զուգահեռություն լինի: Թե՞ չի բացառվում, այսինքն մենք Սիրիայի հետ գործ չունենք, բայց Արեւելում մենք ենք, որ ավելին չենք թողել: Եթե անգամ այդպես է, Սիրիայում ինչո՞ւ են հենց շուրջ 800 մետր առաջ գնացել, ի դեմ՝ սիրիացիներն էլ ժողովուրդների «հայ» տեսակից են... Իմ կարծիքով այստեղ գաղտնի կա, դավադրություն չէ, մասոնական չէ, անգլո-սաֆոնական, զիտական կան մանիպուլյատիվ չէ, ավելի մեծ է, մի տեսակ՝ կենդանական է, բնագոյանը՝ կծելու դատաւարան է: Կծան շները չեն կարող հնարավորություն չսալ կծելու, հակառակ դատաւարանում՝ ֆեզ կկծի: Ու որովհետեւ միշտ նրանց համար կծելու բան ունենա, Սիրիա եւ դատաւար, Ղարաբաղ եւ դատաւար, ու 800 մետրով ժամանակ առ ժամանակ սալիս ես: Վերջիններս էլ դիմանում են այնքան, քանի դեռ մեկ ուրիշ տեղ «սիրիաներ» ու «դարաբաղներ» չեն ստեղծվել, կամ քանի դեռ արեւմուտքում են դատաւարանը ժողովուրդների ոչ կծան տեսակից: Իրականում հայի եւ թուրքի կռիվ է, այդ թվում Սիրիայում, որտեղ հնարավոր է հաղթել կամ եթե թուրք ես, կամ եթե թուրք չկա: Բայց որովհետեւ թուրք չլինի, մեծ է ի՞նչ կծան լինել... Մի խոսքով, բոլոր շներն էլ կծում են, դարձադեպ կան շներ, որոնք հաճախ են կծում, կծան են...

ԶՈՐԻ ԲԱՍԱՅԱԼ

Մեր ժողովրդի կողմից անչափ սիրված եւ հարգված Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինի մասին ես եւս եմ գրել: Նորին սրբության հարյուրամյակի կաթակցությամբ (2008 թվական) «Լիստրասուրմայա գազեսա» թերթը տպագրեց իմ ծավալուն ակնարկը: Հիմա, նույնիսկ եւս սարիներ անց, ես բոլորովին էլ դասահարար չհիշեցի այդ զարմանալի մարդուն: Մի անգամ, հեթական հանդիման ժամանակ, երկար ձգվող խոսակցության թեմայի արձարձան ընթացքում, ես հարցրեցի Վեհափառին: «Ինչո՞ւ եմ ռուսական Պատրիարքին անվանում «Ամենայն Ռուսիո», իսկ հայկական կաթողիկոսին՝ «Ամենայն հայոց»: Առանց երկար մտնելու, նա իսկույն դասասխանեց, ակնհայտորեն սղասելով այդ հարցին. «Ռուսիայի եւ «Ամենայն» Հայաստանն աշխարհագրականորեն փոքրված է, իսկ «ամենայն» հայերն աղյուս են բոլոր հինգ մայրցամաքներում»: Եվ, առանց շեղվելու, հավելեց, աշխատելով ձգարձել իր միտքը. «Չէ՞ որ երբ երկիր մոլորակի վրա ինչ-որ սեղ արյուն է հեղվում, աղա, որդես կանոն, հեղվում է նաեւ հայկական արյուն: Եվ, իհարկե, ես որդես հայ ժողովրդի հոգեւոր առաջնորդ, անհանգստություն արժանացրելով մեր հայրենակիցների ճակատագրի համար, չեմ կարող անհարբեթ գտնվել այլ ժողովուրդների ճակատագրի հանդեպ»:

Ինձ համար հիշարժան այդ հանդիմանումից մեկ տարի անց ես էջմիածնում Վեհափառին այցելեցի ռազմաճակատային Բեյրութից վերադառնալուց անմիջապես հետո, որտեղ գործուղվել էի «Լիստրասուրմայա գազեսա»-ի կողմից: Հայսնեցի այն մասին, որ բազմիցս եմ հիշել մեր այն գրույցը եւ իր մարտերությունը: Պատմեցի, թե ինչպես եր միլիոնանոց ֆաղափում հեղվում բազմաթիվ ժողովուրդների արյունը: Զրիստոյանների եւ մահմեդականների արյունը: Չհիստոյանների եւ վիրավորվեցին հարյուրավոր հայեր, ավելի քան երեսուն հազար հոգի գրկվեցին սանիֆից եւ օթեան գսան Սիրիայում: Մեծամասնությունը՝ Հայկեղում:

Պարզվեց, որ Վեհափառը լավատեսությամբ էր իրավիճակին: Նա ասաց, որ հանգամանակից նամակ է ուղարկել Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդին եւ դաստնը՝ ՄԱԿ-ի Գլխավոր ֆարսուղարին: Ես ուշադիր նայում էի նրա դեմքին, բարձր, լուսավոր ճակատին, բարի-թախծոս մուգ աչքերին եւ մտածում այն մասին, որ աշխարհիկ կյանքում, ավարտելով Բուխարեսի ղեկավարական համալսարանը, նա աշխատել է որդես ուսուցիչ, զբաղվել լրագրական գործով, գրել գրականագիտական հանգամանակից աշխատություններ ֆրանց վերջինի «Մուսա լեռան ֆառատուն օրը» լեզբերար գրքի մասին: Հիշեցնեմ, որ ժամանակներ անց նա զարմանալի աշխատություններ մեմ հրատարակեցին «Դուրժբա մարողով» հեղինակավոր ամսագրում:

Հայսնի է նաեւ, որ հեթատեսագրյան 40-ական թվականների վերջերին նա ակտիվ մասնակցություն է հանդես բերել խաղաղության մարտիկների շարքում: Արժանացել է միջազգային մրցանակի՝ Ժոլիո Կյուրիի անվան խաղաղության ոսկե մեդալի: (*) Այդ գրույցի ժամանակ, հիշում եմ, մի ինչ-որ դաս լուսություն սիրեց: Վեհափառը մասներով դիմում իր թավ, ճերմակ մորուխին, խորն արժանացեց եւ մեղմաձայն ասաց. «Այն, ինչ այսօր կատարվում է Լիբանանում, դա միայն սկիզբն է, դրանք ծաղիկներն են: Ես կասեի՝ դա գալիք արյունոտ սարիների գարունն է»:

Զարմանալի է, որ ավելի քան երեսուն

տարի անց (այն էլ ինչպիսի՞ տարիներ) վեհափառյան «գարուն» յուրօրինակ դասերը համաշխարհային ֆաղափափանությամբ կողմից օգտագործվելու էր «արաբական գարուն» բառակապակցության մեջ: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ասես դեռ այն ժամանակ կանխատեսում էր այսօրվա օրը: Եվ դեռ այն ժամանակ, բարձր գնահատելով ՄԱԿ-ի դերը մեր բարդ աշխարհում, առաջարկեց. «Ստեղծված իրավիճակում, ասաց նա, ՄԱԿ-ի կառուցվածքում Գլխավոր ասամբլեայի եւ Անվանագրության խորհրդի, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի եւ այլ կառույցների կողմից մեկ է գործի Համաշխարհային հիմնական եկեղեցիների խորհուրդ, նույնիսկ Փոխտիվանների եւ դասնագետների խորհուրդ»:

Ես կարծում եմ, հիմա էլ առանձնապես ուշ է սթափ ակնաջալուր լինել բոլորովին էլ ոչ հասարակ բառերին այն իմաստով մարդու, որը, կրկնում եմ, դեռեւս Հայ Առաքելական եկեղեցու երկրորդական եղած ժամանակ ակտիվորեն մայրաքաղաքի խաղաղության մարտիկների շարքում: Վեհափառը վախճանվեց 1994 թվականի օգոստոսի 18-ին, վերադարձվելով Սոււզայիթի եւ Բաբվի ողբերգությունը, վերադարձվելով իսրայելի

ծոցները, ղեկ է գործում կերպով մտածել առաջին հերթին բուն ՄԱԿ-ի մասին, որն ինչ-որ բանով հիշեցնում է ղեկնիցիլինի ճակատագիրը (թող ներվի ինձ՝ բժշկիս, առաջին հայացքից այսօր սարտիմակ համեմատությունը): Ի դեպ, ղեկնիցիլինը բժշկության մեջ գործածության մտածնություն 40-ականների վերջերին, երբ իսրայելի, ԱՄՆ-ի, Անգլիայի եւ Չինաստանի ներկայացուցիչները Վաշինգտոնի Դամբարսոն Օուֆու առանձնասանը ֆունարկում էին ՄԱԿ-ի կանոնադրությունը: Այն ժամանակ ինչ-որ մեկը դա անվանեց բոլոր դժբախտությունների գալիքի համադարձան: Իսկ չէ՞ որ ղեկնիցիլինը նույնպես կոչեցին բոլոր դժբախտությունների համադարձան: Եվ իրոք, սկզբում, առաջին տարիներին դա այդպես էլ կար. հրաժ: Սակայն մի ֆանի տարի անց «բոլոր ցավերի համադարձանը» սկսեց բառացիորեն հակառակ ազդեցությունը գործել: Իհարկե, ոչնչով մեղավոր չէին մեծ գիտնականներ, նորեւս մրցանակի դափնեկիրներ Ալեքսանդր Ֆլեմինգը, Հովարդ Ֆլորին եւ Էռնեստ Չեյնին: Պարզապես ժամանակի հետ չարանեց մանրէներն ակտիվորեն հարմարվեցին բորբոսանկերին, որոնք շուտով, դարձ ասած, համեղ կեր դարձան մրանց՝ ման-

Դեռեւս 90-ականների սկզբին, կանխատեսելով իսրայելի փլուզումը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը զարմանալի հայսնեց, թե ինչպես կարելի է անփոփոխ թողնել ՄԱԿ-ի կառուցվածքը, որն ունի մեկ գերխնդիր՝ ազգերի միջեւ հասնել փոխըմբռնման: Եվ Վեհափառը խորատես միտք արեց ՄԱԿ-ի դերի եւ խնդիրների վրա այն դայմաններում, երբ աշխարհը դառնում է միաբերեթ: Նա խոսում էր այն մասին, թե ինչպես կարող են ֆաղափական գործիչներն օգտագործել ողորմություններն ու դաստնիջոցները, կրոնական երկրաշաղկապությունները, հարեւան երկրների, ազգերի ու ձայների միջեւ ծնվող անհամաձայնությունները: Բերում էր բազմաթիվ օրինակներ դասնությունից:

Այդ ամենի մասին խոսակցություն ընթացավ, այսօրվա դես հիշում եմ, 1990 թվականի սեպտեմբերի 29-ին Մոսկվայում: Զրույցին մասնակցում էր հայ մեծ արտիստ Սոս Արզայանը: Ես գրառումներ էի կատարում հուշատետրում: Երկար ու դժվարազույն տարիներ անց, շուրջերկրյա նավարկության ժամանակ ես օգտագործեցի այդ գրառումները «Ամենիա»-ի նավամայրում, երբ անձնակազմն իր աչքերով տեսավ ա-

ՄԱԿ-ը կարիք ունի արմատական վերափոխման

Զորի Բալայանը եւ Սոս Արզայանը՝ Վեհափառ հայրապետի հետ

փլուզումը եւ Ռուսաստանի Պետդումարի շեմի գնդակոծումը: Սկիզբ առնող միաբերեթ աշխարհի գալիք օրով դեռ այն ժամանակ նա մեծապես անհանգստացած էր: Հասկանում էր եւ այն, որ առաջիկա տարիներին ընթացքում անիմաստ է խոսել բազմաբերեթության մասին, գիտակցելով Ռուսաստանի, Չինաստանի եւ լուծարված ողջ սոցիալիստական ճամբարի վիճակը՝ իր Վարժավայի դայմանագրով հանդերձ: Նա ասաց, թե լավ է հիշում, թե ինչպես էին սթափ գլուխները Հիսլերի իշխանության գալուց անմիջապես հետո, ֆրանկոյի օրոք Իսպանական ֆալանգիստների թեժ օրերին ամառային փորձում վերամայել Ազգերի լիգայի իմասուն ու էությունը: Հայսնի է, որ դա ավարտվեց Երկրորդ համաշխարհային պատերազմով: Վեհափառը հավելեց, այսօր, ստեղծված այս իրադրության մեջ ՄԱԿ-ը ղեկ է հիմնովին վերակառուցվի՝ արմատապես վերանայելով իր կանոնադրությունը:

Ես ուշադիր ուսումնասիրել եմ ՄԱԿ-ի դասնությունը, սկսած 1945 թվականի հոկտեմբերի 24-ից, եւ եկել այն եզրակացության, որ այսօր, երբ ԻԼԻՊ-ը բազմաթիվ անգամներ լիքի թատերայնությամբ, ըստ էության լիովին անդադրեթ, ողջ աշխարհի աչի առջեւ թոցնում է մարդկանց գլուխները, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի աչի առջեւ հիմնահատակ ավերում է հին աշխարհի ճարտարապետական գլուխգոր-

րյունը Կահիրեի հրադարակներում: Մի հասված բերեթ գրառումից, որը գեթեղալ եմ իմ երկրի ժողովածուի ութերորդ հատրում.

«...Գուցե արժե մտածել, բացի ամենայնից, ՄԱԿ-ի նստավայրի աշխարհագրությունը փոխելու եւ այն «չեզոք» երկրում տեղադրելու մասին, ճիշտ նույն կերպ, ինչպես որ ՄԱԿ-ի Գլխավոր ֆարսուղարի թեկնածու է ընտրվում բացառապես այն երկիրը, որը հավասարի է չեզոքության սկզբունքին: Անհրաժեթ է փոխել ՄԱԿ-ի էությունն ու բովանդակությունը, ելնելով տրամաբանորեն ճգնաժամ գործունեությունից, որից կախված են աշխարհի բոլոր ժողովուրդների, բոլոր երկրների, մեր ողջ մոլորակի ճակատագրերը: Իսկ մոլորակն այսօր արդեն հիշեցնում է ասվածաճանջյան Բաբելոնը: Դա, իհարկե, գեղարվեստական դասեր չէ: Դա հիշեցնում է այն մասին, որ բոլոր աշխարհները կործանվել են անըմբռնողականությունից: Վաղուց է ասված, որ այն թեմամիների է վերածում բարեկամներին: Այդպես եղավ բիբլիական աշխարհափոխության ժամանակ: Աշխարհը փլուզվեց եւ միմյանց չհասկացող բոլոր մարդիկ գոհվեցին: Այսօր նաեւ մեր երկիր մոլորակին կարող է բաժին ընկնել այդ օրինաչափ ճակատագիրը, իր բոլոր, լիովին ոչ առատելական իրողություններով հանդերձ...»:

Եվ այսօր, ինչպես ասում էր իմասուն Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Առաջինը, մեմ դեռեւս կարող եմ փրկել մեր մոլորակը, մեր ընդհանուր տունը: Ես հավատում եմ դրան: Զանգի այլ տարբերակ չկա...

(*) Որոշ վկայություններ կան այն մասին, առայժմ բանավոր հիշողությունների ձեռով արձանագրված, որ Վազգեն վարդապետ Բալայանը, Ամենայն հայոց հայրապետը, Ռուսիայում ֆալանգիստների ձեռնից փրկել է իրենցից, ըստ մանց՝ շուրջ 300 հոգու: Կարծում եմ ղեկ է փաստաթղթերի հետազոտում եւ արխիվային նյութերում որոյնումներ կատարել Ամենայն հայոց կաթողիկոսի կենսագրության այդ եւ նման դրվագների դարձաբանման ուղղությամբ: Դա մեծագույն նշանակություն կունենա հայ-հրեական հարաբերությունների տեսակետից: **ԽՄԲ.**

ՈՍՍԱ ԴԱՆԱԶՅԱԼ

Երեսնի «ՎՄԿ-Պրոմ» հրատարակչությունն ընթացիկ տարվա արդյունքները և ճանաչված բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ, երկարամյա մանկավարժ **Սիդլայ Շահնագարյանի «Դասերի և դասերից հետո»** խորագիրը կրող աշխատությունը, որը, որդես ուսումնաստանողական ձեռնարկ էր գաղափարել է ՀՀ Կրթության ու գիտության նախարարությունը: Ձեռնարկ-աշխատությունը նախատեսված է համակրական դրոշմների հայտը լեզվի ու գրականության ուսուցիչների, միջին ու բարձր դասարանների աշակերտների համար: Աշխատությունը ղեկավար է օգտագործել հայտը լեզվի ու գրականության դասաժամերի և արտադրողական, արտադասարանական տարբերակ աշխատանքների կազմակերպման ընթացքում, աստիճանի ու շարժումներով մտաբանող ծրագրերի անցկացման ժամանակ, ինչպես նաև իմաստասեր դասընթացի զբաղվելիս: Աշխատության մեջ կուսակցված են այնպիսի փաստեր

ե՛ր են «Այ վարդ, լսիր աղաչանփս» բանաստեղծության և այդ սեփական համար գրված հոգեզոք ռոմանտիկ հեղինակները» և այլն: Հայտնի է, որ շատ ստեղծագործություններ նկարագրվել են, լուրջ էլ դարձել են (խոսքը դրամատիկական ստեղծագործություններին չի վերաբերում) թատերական, կինոֆիլմերի թեմաներ: Դրանց է նվիրված «Կերպարվեստ, թատեր, կինո» ենթաբաժինը: Մի փակ օրինակ. «Ռվ է Հովի. Թուրմանյանի «Գիրքը» դասակարգի նկարագրող ռոմանտիկ հեղինակը» (էջ 49), «Ռվ է նկարագրող Պ. Սեպուրի «Անլույսի զանգակասուն» ղեկավար: Ել ո՞ր գրողի անմահ երկն է նա նկարագրողը?» (էջ 49), «Սերո Խանգաղյանի «Այրված տուն» դասակարգի հիման վրա ի՞նչ ֆիլմ է նկարահանվել?» (էջ 50) և այլն: «Հեղինակի աշխատանքը» խորագրով բաժնում և նրա ենթաբաժիններում ներկայացվել են բազմաթիվ արձագանքներ, բերված տողեր ո՞ր հեղինակների առաջին տողերն են, ի՞նչ է այսինչ հեղինակի հերոսի անունը, փորձե՛ք խնայողաբար Հովի. Թուրմանյանի

Դրանք մե՞տ է ցույց տալ նկարված համար ֆուտուրը: Ներկայացվում են նմանաբնույթ այլ հարցեր: «Խճանկար» բաժնում և նրա ենթաբաժիններում կարճ խոսքերով բնութագրվել են դասնախորհրդանշան, Կոյուն Սֆանջյանը, Եղիշեն, Վարդան Սամիկոնյանը, Տրգոնիչևեր Յոհան Գուսեմբերդը, Հակոբ Մեղադարսը, Սայաթ-Նովան և այլ երեսի գործիչներ: Միաժամանակ գեներացված են դրանց լուսանկարները: Այդ բնութագրողները կարող են նմանաբանակարող են նմանաբանակարող խոսք կառուցելու արվեստին: Ել չեմ խոսում այդ երեսի գործիչների մարտնչական վարքի գրական ներգործության մասին: Հիշյալ բաժնում բերված են Ջորջ Քայրոնի, Վիտտորիո Գոեցկիայիչուսի, Ջեյմս Օլդոնիչի, Էլ-Դար Հիզեմեզայի, Ֆրիդրիխ Նանսենի, Լիլ Նանսեն-Հեյլերի ու Շեքսպիրի մեծերը, գնահատականները հայերի և Հայաստանի մասին: Միաժամանակ կան բազմաթիվ բնութագրական մեծեր ո՞ր մասին ֆուտուրը համաշխարհային դասակարգների երկրորդ: «Հետաքրքիրագրով գրականագիտություն և գրագիտություն» խոր

Յովհաննես Հինդեանին նուիրում միջազգային երկրորդ գիտնականական խորհուրդի

Մայիսի 26-ին մեկնարկեց Խ. Արթուրյանի անունի Յովհաննես Հինդեանին նուիրում միջազգային երկրորդ գիտնականական խորհուրդը՝ նուիրում խոստովանող նախնական Յովհաննես Հինդեանին 150-ամեակին: Այն կազմակերպել էին Համալսարանի «Սփիռն» գիտնականական կենտրոնը, Հայ մոլուխ և նորագույն գրականության, Մասնագիտական կրթության և Կիրառական մանկավարժության ամբիոնները:

Գիտնականական խորհուրդը և համալսարանը Ե. Ս. Երկրորդ խորհուրդի օգնության միջոցով (CARS, աստեղագիտական խորհուրդ):

Սփիռնից մեկնող էին բազմաթիվ հիմնական գործի կազմակերպիչներ: Արտասահմանյան մասնակցություն, նախ, ջերմորեն ընդունեց Համալսարանի նախագահ **Ռուբեն Միրզախանյանը**, որը ֆազաժան է Սփիռնի կրթական հիմնախնդիրներին: Նա լիարժեք Սանկարժայից համալսարանի կրթական ուղղությունների, ժամանակակից նորարար մտածողների մասին:

Մոլուխից հետո խորհուրդի նախագահը և այնտեղ բացակա «Մոլուխը մոտ ու հեռու» խորհուրդի գրագիտական աշխատանքների ցուցադրությունը (հեղինակ՝ Լեւոն Լաճիկեան):

ՀՀ Սփիռնի նախարարի անունից գիտնականական ոլորտի խորհուրդը հանդես եկավ աշխատակազմի ղեկավար **Ֆիրուսի Ջախարյանը**: Նա մարտից արդեն աշխատանք է ընդգծեց մանկավարժական հասաժի համահայկական խրատակությամբ, որը ինչ էլ դասնախորհուրդը: Ել իրատու ունել. միայն Սփիռնից մասնակցում էին Կարաբեյ Տախտեանը (Ֆրանսիա), Սիլվա Գոյունջեանը և Արատես Մարկոսյանը (Թուրքիա), Ռուբեն Երանյանը (Արգենտինա), Արմեն Զիրճեանը (Կանադա), Հայր Եղեղեանը (Կիորոս), Գարիբեյ Սուքասեանը (Անգլիա), Արտա Միսայանը, Թորոս Թորանյանը (Սուրիա) և ուրիշներ:

Բացման իր հանգամանակից խոսում համալսարանի ուսումնագիտական հարցերի գծով դրոշակակիր **Սերուի Գերգեանը** ծանուցում Հինդեանի մանկավարժական հսկայական վաստակն ու մասնագիտական արեց այն ուղղությունները, որոնք որդեգրել է նախ Սանկարժայից համալսարանը:

Իրենց զեկուցումներում, ելույթներում ու ֆնարկումների ժամանակ մասնակցություն բացառապես Յովհաննես Հինդեանի մեծությունը ոչ միայն իր ժամանակի մեծ, այլև ժամանակից դուրս, հաստատված նրա հիմնական ներկայությունը, նրա մանկավարժական հայտացումների կենտունակությունը հե՛նց մեծ օրերում, ինչը թերես այս գիտնականական խորհուրդի աննմանաբանությունն է:

Զեկուցումների մի զգալի մասը նուիրում էր ժամանակակից կրթական մեթոդաբանության ընկալման ակունքներին և նորընթաց ճանաչողությանը (**Կարաբեյ Տախտեան, Արտա Թուրանյան, Ջուլիետա Գիլամիրեան**, բոլորն էլ՝ Հայաստանից):

Հինդեանի արուեստագետ-մանկավարժի և գիտնականի էությունը առանձնագրին **Սուրեն Դանիելեանը** և **Ալոս Գալստեանը**, իսկ մանկավարժի հիմնական դերակրողները թերու-ծուրեմը հանդես եկավ Սամբուի Կերոմյանի վարժարանի սնորհ **Սիլվա Գոյունջեանը**, որի խոսումն մասնառարար սոդանցեցին ինչպես Հինդեանի հիմնադրած «Նոր դպրոց»-ի, այնպես էլ ցայսօր Կերոմյանի վարժարանի գիտնականական հարուստ աամոլոթը, որի իրականացման մեծ մեծ է հե՛նց իր՝ սնորհի երեսուն տարիների հսկայական աամոլուն դերակատարությունը:

Առանձնակի համ ու հոս հաղորդեց գիտնականական Թորոմթոյից ժամանակ հիմնական **Արմեն Զիրճեանը**, որի յուրերի կծիկը վերականգնեց Հինդեանի օրերի մոլուխն ու ռուճը: Հինդեանի կրթական գործունեության մոլուխը, համայնագետ-մանկավարժի, նրա հայտացումների իրատակությամբ մասին ծանուցան զեկուցաբերներ **Գայիանէ հալաբեանը, Լուրա Ասատեանը, Նաիրա Տոլանյանը**:

Զրիստուական Աստուածաբանության ժամանակակից խորային համեմատականներով պլի ընկալ **Հայր Եղեղեանը**, որը մոլ լուսարձակ բացեց Հինդեանի մանկավարժության և իրատակական արժեքների հիմ ու նոր գնահատականներում: Արեսնախայ մեծ մանկավարժի հայաստանյան ներկայությունը դարձավ Տաուտի մարդի Կայան աամուն հիմնական Հինդեանի գիտնականական կենտրոն-վարժարանը, ինչի մասին հանգամանակից դասնեց Հայաստանում «Հինդեանի դպրոց» ծրագրի համակարգող Լեւոն Լաճիկեանը:

Գիտնականական աշխատանքները շարունակություն մայիս 27-ին, արդեն հայրենի սահմանագլխին գնումուղ Կայան աամուն, Հինդեանի վարժարանում:

«Սփիռն» գիտնականական կենտրոնի լրատու

Տարուս ու բազմաբովանդակ ուսումնաստանողական ձեռնարկ

ու նյութեր, խնամակարգող աշխատանքներ, ուսագրով գրական-սեղեկավական փաստեր, տարբեր գրողների բնութագրումներ ու գնահատումներ, մայրենի լեզվին, ոճին վերաբերող իրողություններ, որոնք զգալիաթես կարող են նմանաբանակարողների, ինչպես նաև հայերենով հետախոսողների գրավոր ու բանավոր խոսքի զարգացման ու հարստացման, նրանց լեզվական մասնագիտական ձեռնարկում:

Ձեռնարկում զգալի տեղ են զբաղեցնում վիկտորիաները, գրական-գրականագիտական տարբերակ հարցերն ու առաջադրանքները, նսանակարող գրողների բնութագրումները, բազմիմաստ աւտյությունները և այլ բնույթի երեսությունները:

Աշխատության «Վիկտորիաներ» բաժնում (էջերում 5-51) առաջադրված են մի փակի սասնյակից ավելի գրական հետախոսություն լիկտորիաներ. օրինակ՝ «Միջնադարյան ո՞ր սաղերգուի մասին է Պ. Սեպուր գրել գիտական աշխատությունը» (էջ 8), «Հայ գրողներից ո՞վ էր երագուն Հայաստանի բոլոր գյուղերն իրար միացնել կամայ զոտիներով՝ ծառուղիներով, դոշաժու ծառերով» (էջ 8) և այլն:

Վերոհիշյալ բաժնի «Տարբերակ հարցեր» ենթաբաժնում ներկայացված են 108 տարբերակ հարցեր. օրինակ՝ «Ինչպիսի վերջ է անվանել Խ. Արթուրյան իր «Վեր Հայաստանին», «Ղ. Դեմիրճյանի «Վարդանան» դասնակերպում Արատեսի վանում հավախված հայ աշխատիկ և հոգեուր այրերի ժողովում ո՞վ է կարողում Հագլերտի հրովարտակը» և այլն:

«Գրական-երագունական վիկտորիան» ենթաբաժնում (էջեր 46-48) ներկայացվել են մի շարք առաջադրանքներ, որոնք դասնագում են դասասխանել՝ ո՞վ է այս կամ այն գրական ստեղծագործության երագունությունն ստեղծել: Այսպես՝ «Ռվ է Ղ. Ալիսանի «Պոլուլն Ավարայրի» երգի հեղինակը», «Ռվ-

հեղինակները, դրանք հեղինակների ո՞ր տեսակն են:

Ձեռնարկի «Մեծերի անանց, միտ կենասու դասերից» բաժնում և նրա ենթաբաժինները (էջեր 55-97) դասնակում են բազում թեսակոր խոսքեր, խրատներ ու խորհուրդներ, կյանքի և արվեստի դաս-խնամումներ, խրատուտուտողական բազմաբնույթ ընդհանրացված մեծեր և այլն: Մեծ հետախոսություն են ներկայացնում դրանք, որոնք կարող են նմանակարողն օգտագործել տարբեր բնույթի բանավոր ու գրավոր խոսքերում, երեսն կիրառվել որդես շարադրությունների, սովորողների հորինած գեղարվեստական ստեղծագործությունների բնութագրումներ և այլն: Դրանք միաժամանակ տարբեր երեսությունը ընկալելու, մեծերի հարստացման, դաստիարակչական ներգործության գործը միջոցներ են:

99-րդ էջում դասնական Հայաստանի համար ֆուտուրն է. ընթերցողները ողբն է դասասխանեն գրական վեց խող-առաջադրանքներ: Օրինակ՝ Բաքիի «Սամվել» դասնակերպում ընթերցողին մտվի տեղափոխում է Տարուն, Մուս, Ողական ամոց, Ասիուսի վան, Վանա լիճ ու Վան, Վարդաբաղաս ու Էջմիածնի վան, Արատես, Դիլին, Նախաճական...

րագրով բաժնում և նրա ենթաբաժիններում (էջեր 144-188) ներկայացվում են հայերեն ձեռագիր հիտասակարանները, միջնադարյան գրադարանները, Երեսնի Մեղուր Մատցոցի անվան մատնարարանը, հին «Ճառնուտ» գրի դասնությունը, բերվում են սլայներ հայկական մանրանկարչության վերաբերյալ, խոսք է ասվում «Մեծ ճառնուտ» գրի երկու թերթերի, ձեռնից ձեռք սրված և նահասակված գրերի մասին և այլն:

Աշխատությունն ունի նաև «Գրական նախախոյտ», «Հիտենի մաես այս մասին», «Կեղծանունների աշխատանք», «Գիտե՞ք, ու...», «խայսաբղես ընտանի», «Գրական մեծերը (ոլբե՞ր են)» բաժինները, որոնք օժտված են կրթադաստիարակչական արժեքներով և կարող են առավել բովանդակից ու իմաստակից դարձնել դասերը, արտադրողական, արտադասարանական զանազան միջոցառումները, եթե մեթոդական առումով դրանք կիրառվեն նմանակարողն ձեռնով:

Խրատուտելի է ձեռնարկի բարձրորակ տղագրությունը: Նախաազարդումները և գրողների լուսանկարները նմանում են ձեռնարկի բովանդակության հարստացմանը:

Ն. Շահնագարյանի «Դասերի և դասերից հետո» վերագրվում ուսումնաստանողական ձեռնարկը տարիների ֆրանագան աշխատանքի արդուն է և ունի համահարաաամային բնույթ: Գիրը նմանակարողն, գործիմաց օգտագործման դասագայում, անկասկած, զգալի չափով կնդատի հայոց լեզվի ու գրականության ուսուցիչների, միջին ու բարձր դասարանների սովորողների լեզվագրական ուսումնառությամբ, նրանց հոգեմտական աշխատի զարգացմանը: Ինչ խոսք, որ գիրը հոգեմտական գանձեր կղարզելի նաև գրականությանը, լեզվական հարցերով մտահոգ ընթերցողների լայն շրջաններին:

ՏԻՊԱԿԱՆ ԱՄՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

ԹԱՏԵՐԱՊԵԴ

Երբ երկրում բոլորը T-90 սերմին են ֆնմարկում, անգամ խիստ մասնագիտական մտորումները ակամայից աղբյուրան դեղմեր են միջևում: Սակայն ժողովրդի խորությամբ խորադասվեցում ամենին ես մի հարցի դասասխան էր հետաքրքիր:

Այսպիսով, նեղամիտ սահմանակցի ռազմադաճաճական վարագծին ուղղված առաջին իսկ հայացքից՝ հարցի վաճաճները հակահետնասկանի դասնառաճհետեանաճային կողմն են ուղղվում: Ակնառու է դառնում, որ Կովկասի թաթարներ կոչեցյալների էությանը խորք ես անհասանելի է հասարակական կյանքում վեհության հետ կապվող հերոսությունը: Անուշտ, սա նաեւ կամային ուրակի դրսեւորում է, քանի որ նմանօրինակ բայը ուճերի գերլարնամբ դժվարությունները հաղթահարելու վարային ինքնակարգավորում է թելադրում: Այդպիսին չլինելու արժանիքը, թերեւս, բարդությունների դեմ չդաճաճելու ու դրանց ցավալի հետեանմերից գլխին ազատելն է՝ խուսափողական հեճոճ ճանադարին հակվելը: Դժվարության հանդեպ ունեցած վախը անուղղակիորեն խոչընդոտում է մարդու կամի ազատության իրացմանը: Կամը հաճելով էլ նոդասում է կենդանական սրկամնության արմասավորմանը:

Արդեճանական իրողության մեջ սվալ երեւոյթը փնտրելու համար անդառնալի հեռուներում մխարկելու կարիք չկա: Ամբ Այլիսիի Զարե երագներ ստեղծագործության ժողովրդայնասակցական լեզվաճեւրում անսոդ դրսեւորվում է Արդեճանում սիրող հասարակարգի ճորտսիրական մթնոլորտը: Երկրի առաջին դեմի մասին խոսելիս՝ մնավորականները՝ անկախ իրենց աճարհայացային դիրորոտումից, նրան ՏԵՐ անվանակոչում են սալիս: Մասնում իրականում իրենց գլխի սերը չլինելու ինքնագիտակցումը: Աճանադասվության զգացումի այդ բացակայությունն էլ մասնակիորեն բացատրում է ռազմագերիների կամ զոհերի հանդեպ ազերիների մախնադարյան վայրագությունները: Խոսքը ռազմական հանցագործության մասին է, ինչով չզայթակրվելը մեր դրացու դարագայում, չպիագանց դժվար է: Նրանց համար ամենից հեճոճ հակառակորդի դիակի մասնասունով աւելությունն ու վախի այրողեական դարդումն է: Նմանաճիող հիվանդագին դաճանությունը սեփական ուճի ադագուցման կեղծ ուղին է, որը սողիսական սին ճղամարդկության ցուցախիզախման ճանրից է: Չէ՞ որ կեղծիքի ես բնականության մարդաբանական մարտականները նույնդեպ հեճոճ ու դժվար են:

Միջին սուրբյան ուճարության դեղմում նույնիսկ նկատելի է, որ այս վերլուծության ուղեծրում քանիցս հանդիողում է ՉԵՇՏ բառը: Իր գործունեությունը ճեւաստեղծելիս հեճոճն ձգեւն, ինչ խոսք, մարդու բնահողեկան ու քաղաքական հասկությունն է, բայց երբ կենսական ինքնակազմակերպման դյուրացումը դարգունակության աւսիճանի է հասնում, գործընթացը գլորալիզացիոն զոմբիացման է փոխակերպվում:

Այդուհանդերձ, երեւոյթին մակերեսային մոտեցում չցուցաբերեմ ես բնորոճի բառի բուն բնույթի մեջ ներթափանցեմ: Տվյալ համաճեւսումն հետաքրքրություն հարուցած հասկացությունը ամենեւին միանճանակ չէ: Այն ունի թե՛ անճակա-

նական, թե՛ գոյականական նճանակություն: Որեւ գործի հեճոճ իրագործումը հայնմի է, որ հաճելիության զգացողություն է առաջացնում: Մյուս կողմից էլ հաճույքն հեճոճն արդիող ներքին վիճակ է: Կենսահողեկան այս ինքնակազուգահեռն է, թերեւս, հաճույքի հետ հեճոճ ներմասային աղերսները ներհուսել՝ ստեղծելով այսդեպ սասծ հարանուային սարանճանակության անհրաճեւությունը: Եղած փոխդասնառաբանական օրինակները հիմք են սալիս կակաճելու, որ հեճոճ հաճույքի, հաճույքն էլ՝ հեճոճ լեզվահողեկան դարճերեսն է: Մեր մեղավոր կարծիքով՝ նճյալներից յուրաքանչյուրի չարաճահումը հաճույքի ես հեճոճության հարադոսի մեջ է ներաւում:

Խոսեմ Արդեճանին վերաբերող փաստերով: Ալիեւների ընճանին ու նրանց կարճամիտ արդարաճ իճխանությունը ճեւոճից բաց չհողնելու համար բոնասիրական խոսազույն հսկման ճեւաչափով է առաջնորդվում: Տոսալ վերահսկման համակարգն էլ դարգունակ դեկավարման մողեւն է, որի իրագործման մեխանիզմներից մեկը ինճորմացիոն հոսքերի վակուումացումն է: Չոհերի իրական թվի, դասնաճակության ճեւարտության հանրայնացումը իր հետ

եմ, թե կրոնական դասկանելությունը ուրանով է նոդասել բելոռուսական հումից ռուսական արտարության կոճոճներով զարդարված բոնակալի խաղանոլային արկաճախնորությանը, բայց որ նրա դեկավարած երկում դավանաբանական ազերսիան բանախոսական խորությամբ է արմասավորված, ալելի քան վստահ եմ:

«Կորկոս դարդիս գիրը» էղոսում օրինակելի արար է Ռամիլ Սափարովի դեւնմների ու անդաճոդանների արյունթափելը՝ նրանց թալանելն ու գլխաճելը: Բերնեբերան փոխանցված այդ դասունի կերդարներից սարեց հոր երագանների երագանն է, որ ողին գոնե մի հազար գյալուների գլխաճել, ինչը բելի կողմից դարգեւարումով կխրախուսվեր:

Իհարկե, մեր խնդիրը րիսունյաների Աւճո եւ մուսուլմանների Ալլահի գործընկերային հարաբերություններն ու առավելեա դրանց հանդեպ Բուդդայի կամ Յահվեի վերաբերմունը դարգելը չէ: Բայց իսկմի կրոնական քաղաքականության տողասակերում այդ հեճոճության հեղոնիսական հակումները այլ դրսեւորումներ էլ են հանգեցնում: Իսկմը կնոջ ոչ լիարճեւության մախադաւրումնաւին ունումնմն ունեւայուց բացի, օրինականացնում է բազմակրոնությունը: Գեր-

գում եւ կարդում: Սակայն անցյալ դարի քանականներին անցում կաճարեցին լաճնասառ թորերենին: Սողական առումով իրենց լեզվի հետ առանճնադեպ չճայնակցող սեւասիկ հնչյունազերին հարմարեցրեցին: Սա համաճարհային ընդգրկում ունեցող լեզվի հետ դասվասային մեկեղում է, ինչը մնաճական գործընթացներն է հեճացնում, հիճողությունը որոճակիորեն ազաճում հնչյունների դայնանաճանային ճանրաբեռնվածությունից: Թվում է, թե դարգեցմանը միջված քայլ է, բայց դա ընդամենը դարգունակացում է մարդու լեզվանճոողությունը:

Վերջին սարիներին FACEBOOK անցանցը մեր լեզվի դարագայում ադագուցեց, որ լաճնասառ հայերենը դարագադեպ կազմալուծում է լեզվանճոողությունը: Ազգային լեզվանճոողության հնչյունական սարերություններից բխող սահանաճափակումները սիողում են որոճակիորեն հրաճարվել բարեհնչողական ճեղողությունը հովանավորող բառաճերից: Արյունմում բանավոր ու գրավոր խոսքից օգսվողի բառաճոդը ենթագիտակցական մողումով ադաճացվում է:

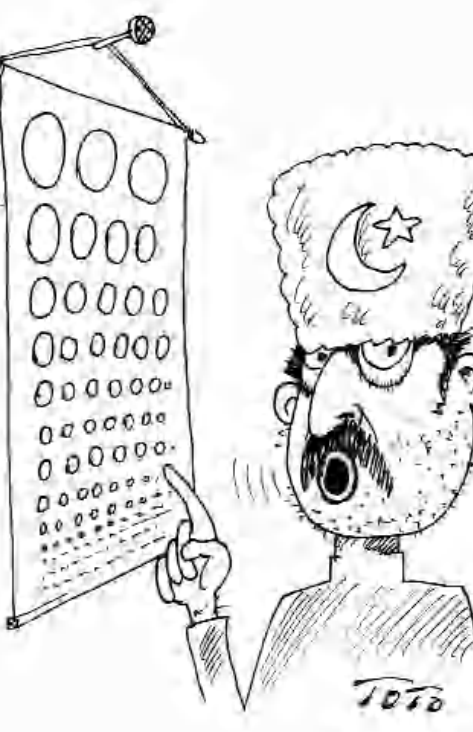
Մեկ այլ հեճացման խնդիր էլ կա նրանց խոսվածքում: Չանրահայն փաստ

ՏԵՑՈՒՅԱՆ ԱՎԱԿՈՒՅԹՐ ԱՐԴԵՅԱՆԱԿԱՆ ԵՐԶԱՊՏՈՒՅՐՈՒՄ

միասին դասասխանավություն կրելու ճանը հետեանմեր կստեղծի: Ներքաղաքական նմանօրինակ անհարմարությունից խուսափելու նկաճառունով մախընճելի է դառնում հասարակությանը ինճորմացիոն քաղցի մեջ դաճելը: Առաջ է գալիս հանրային դեգրադացիան, որովհետեւ ինճորմացիայից գրկված մարդը դասաւս է անմնադասոբեն ողդեւ հավասի ճեւարտությունը ընդունել աւելոսային ու անհավանական ցնորմությունը: Այդ թվում նաեւ սեւական քարգի արյունմում թքնիկական ֆրուսրացիայի ստերոսիող դարճած թեզը՝ բոլոր անհաջողություններում հայերի մեղքի եւ նրանց իողառ ոչնչացեւելու մասին:

Ընճրված գաղափարախոսությունը մեմիճեւանական սուլթանաճի ալճոհիսար համակարգին է ճառայեցվում, որի ազդեցության ճակ զճնվող արդեճանցիները սկսում են ամբոխավարային սկզբունքով կառավարվել: Նմանօրինակ բոնասիրական ամբոխավարությանն էլ բնորոճ է խմբակային հոգեբանության ֆեմոմեն մողեւադնությունը: Այնու, որ նրանք թքնիկ հոգեբանության ճեւանկյունից խորին կրոնական մողազարության հետեւողներն են: Եթե րիսունյան ուրիճ հավաճի հետեւողին այլադավան է համարում, ադա մուսուլմանը, իսկ մասնավորադեւ՝ կրոնական ռասիզմի ֆանասիկոս թորերը, Ալլահին չերկրողազողին անհավաս կամ գյալուր են կոչում: Ասել է թե՛ Ջիհադ հայճարում, որում այլակրոնի ունեցվածի հափճակումը դիսվում է որդեւ մեղերի թողություն եւ դրախի հավերճական ուղեղի երաճալորակը աւսվաճահաճո արար: Տիողի գաղթողական մարմաջի սեր ավազակախմբի դարգունակ ռացիոնալիզացիա է սա, քանզի ճույլ ելուզակի համար հեճոճ է արյուն հեղելով իլելը, քան թե քափ ու րիսմ թափելով ստեղծելը:

Սացվում է՝ նրանց այլաճացության դասնառներից մեկն էլ դյուրաբար հարսանալու ակնկալիներն ու դրա զուս նյողական արճեփի մակերեսային հաճույքի կանխավայելումն է: Ի դեղ, հեճոճ գունար վասակելու, եւ հաղթանակով սեփական խելամնության հաճույքը վալելելու կարճեցյալ ճեւերից մեկն էլ մողխաղերն են: Իսկ Արդեճանի դեկավարման գլխին կանգնած երկրող սերնդի Ալիեւի խաղաճային արկաճեմը անհիճեղի ճամանակներում չեն եղել: Չգի-

է, որ արեւմյան թորերենը կլորավունության զգացողություն առաջացնող քաղց-մեղք հնչողություն ունի: Իհարկ, կարճեւ թե ականջը յող հնչողությունը ակուսիկ հաճելիությամբ հեճոճ լսելի է թվում: Սիավասիկ, անգլոամերիկյան ակուսիկ փորճարկումներն էլ փաստում են՝ Օ եւ Ու ճայնավորների զուգակցումի ճամանակ դանդաղաւարճության, մթնության զգացողություններ են առաջանում: Ամխոս, մառախլադաս Ալլահի անճառներում միանգամայն դասկերացելի է այդ սեւարանը: Միայն ոռնացող գայլն է դակասում, որ Օ-ՈՒ հանակցական հնչունադասկերը ստողականից բացի լողական բողադանասով ամբողջանա: Ալներեւ են գայլի ոռնոցի հետ նճյալ հնչունակադի նմանաճայնականից մինչեւ բնաճայնական աղերսները:

Բավական է փոր-ինչ ականջ կախել թորերեն խոսողների եւ անմիջադեպ նկատելի է դառնում Օ եւ Ու ճառերի գերակսիվությունը: Ենթադրում եմ սրանով է նաեւ դայնանավորված նրանց լեզվի կլորակում հնչողությունը: մարդու խոսքի ադարաճով այդ ճառերի արաբերման ճամանակ արեւմեները կլորանալով օղ են կաղում: Կնաճանակի նրանց զազանաբարո էության կանչն է նված ճայնարճակումը, քանի որ դեռեւս հումբողոյճայն ճամանակաճեւանից գիճեմ, որ ժողովրդի լեզուն իր ողին է եւ հակառակը: Ադագուցվում է իրենց կացուքակերդի ու լեզվանճակույթի իղեմիֆիկացիոն հավանականությունն առ այն՝ լեզուն ճեւոճ է բերվում սեփական կենսավորման արաճայնելու նոդասակով:

Չարմանալի չէ. կեցության մախադրալը խոսքն է, եւ մարդը ի բնե իրեն արդաճող ամեն ինչ լեզվի վերաճելու դաճանջով է առաջնորդվում: Այդկերդ՝ սովորույթի մողեղին ճզոնումով հեճոճության անառողջ կենսաճակույթի մողրյալները արունակում են դճսվել իրենց խավարմնության դյուրաններում, որովհետեւ նրանց կենսահանակարգում այն կաճեգորիալ կարգավիճակով է դարակերսվել: Եվ արճեւանակարգային դարճ ի արջանս յուրը կմճասեւի, քանի որ անցյալի ուրկականն ու ադաճայի սսվերը, որդեւ կանոն ներկայում են ճամադրվում:

Յողվածի անողջակաւն սարերակը կարող էր ընթերցել «Ազգ»-ի կայքում:

Իսրայելի ֆաղափազե Աբրահամ Շնուլեիչի խոսքերով, «ժամանակը գործում է ընդդեմ Ադրբեջանի: Ղարաբաղյան հակամարտության սկզբից անցել է 20 տարուց ավելի: Կանցնի եւս 15 տարի, եւ համաժառանգ ընկերակցությունը կասի՝ դե ինչ, դա կատարված փաստ է»:

Ղարաբաղյան հակամարտության գոտու իրադարձությունների, ամբողջական մասերի մասնակցությունը հնարավոր լայնածավալ դիտարկումները կարող է անցնել թուրքական ԿԻՄԵԿ-ին: Այս կադրակցությունը rusmonitor.com հրատարակության էջում լրագրող Ֆյոդոր Կլիմենկոն փորձել է դարձնել իսրայելի ֆաղափազե, Հարավային Կովկասի եւ Մերձավոր Արեւելքի հարցերի առաջատար մասնագետ Աբրահամ Շնուլեիչի կարծիքը: Կերչինի դիտարկումները ներկայացնում են չնչին կրճատումներով:

Աբրահամ, երեւի հիմա արդեն կարելի է խոսել Ղարաբաղյան հակամարտության գոտու զարգացման միջակա արդյունքների մասին: Ինչպիսիք են դրանք եւ ինչպե՞ս կարող են ազդել Հարավային Կովկասի իրադրության վրա:

Նախկին ԼՂԻՄ-ի կարգավիճակի մասին: Սակայն աշխարհը սլայդ դեմոն է չի արձագանքում այնպես, ինչպես ՂԻՄ-ի դեմոնը:

Երկրորդ, ադրբեջանական կողմին ճնշում է առաջին դիտարկումը՝ իր կրած դարձումը վերհուշելով: Ադրբեջանցիները փոխվել են սեփական: Վերջին 20 տարում Ադրբեջանը բավական լավ բարեփոխել է իր բանակը, գնել է ամենամարդկական զենքեր, բանակի բոլոր սղանները ուսուցում են անցնել Թուրքիայում: Սակայն հայերը լուրջ չեն վերաբերվում այդ ամենին եւ ասում են, թե «թուրքերը» կռվել չգիտեն: Վերջին դեմոստրացիաները ցույց սկսեցին, որ իրենք ի զորու են ճեղքել դաշտայնությունը եւ զավթել որոշ բնակավայրեր: Ճիշտ է, հետո դրանց մեծ մասը հեռավորվեց, բայց սլայդ դեմոնը ամենազխտավոր արդյունքն այն է, որ ադրբեջանցիները ցույց սկսեցին իրենց բանակի մարտունակությունը:

Յոթն ցնդած երկրորդ առաջնությունն այն է, որ հայերը միշտ հույս են դրել Ռուսաստանի օգնության վրա: Պարզվեց, որ Ռուսաստանը չի փափագում օգնել հայերին: Հայաստանը հանկարծ դարձեց, որ այս բարդ իրավիճակում ինքնուրույն է:

Ռուսաստանի խաղաղարարների ներկայությամբ, ապա դա կնշանակի Հարավային Կովկասի եւ Մերձավոր Արեւելքի քաղաքական աշխարհադարձական զուգակցության լիակատար փոփոխություն: Դաշտայն է ԱՀԿ հայտարարություններից, Եվրոպան կարող է համաձայնել դրան: Ամերիկայի հետ խնդիրն ավելի բարդ է, բայց եթե Ռուսաստանը կարողանա «լավ ճնշել» Ադրբեջանին, ապա Օբաման եւս սիմվոլիկ կլինի համաձայնել, չնայած ադրբեջանա-ամերիկյան հարաբերություններում նկատվող սկսվող առաջընթացին:

Վրացի ֆաղափազե Գելա Վասաձեի խոսքերով, վերջերս Ալիե-Օբամա հանդիպման ժամանակ ձեռք է բերվել համաձայնություն առ այն, որ Ամերիկան հանդես կգա որդեկապակցության մոդելով: Մասնավորապես կստեղծվեն ամերիկյան էլեկտրոնային հաղորդակցություններ, որոնք կնախագրուցվեն գնդակոծությունների մասին:

Ռուսաստանի ռազմավարական խնդիրն է՝ այդ գործընթացից դուրս մղել Ամերիկային: Փոխարենը հարկ կլինի ինչ-որ բան խոստանալ Ադրբեջանին: Իսկ դա կարող է լինել միայն ի հաշիվ Հայաստանի: Եթե Ադրբեջանը համաձայնի ռուսական խաղաղարար ուժերի սեղանակալությանը, ապա Ռուսաստանը դառնի

սիմվոլիկ լինի դա անել: ՀԱՊԿ անդամներից են նաեւ Ղազախստանն ու Ղրղզստանը, որոնք Մոսկվայից կախման մեջ են Հարավային Կովկասի երկրներից: Պակաս չափով, եւ չի բացառվում, որ մի օր Մոսկվան փոխարինեն Պեկինով, Վաշինգտոնով, Բրյուսելով: Ռուսաստանի համար Կենտրոնական Ասիան անչափ կարեւոր է, իսկ սարածառքային երկրների համար էլ ՀԱՊԿ-ն է կարեւոր, նախ եւ առաջ՝ «Թալիբանից» եւ մյուս իսլամիստներից դաշտայնությունը համար: Սակայն Մոսկվան սկսել է գաղտնի բանակցություններ վարել թալիբների հետ, ուսի կենտրոնափակված երկրները ՀԱՊԿ դաշտայնագիրը հաճախ անվանում են «թղթի կտոր»:

Առկա է նաեւ նավթի գործուն: Օրինակ, վերջերս ՀՀ գլխավոր ցաքի ղեկավար Գրիգորյանը արդեն ստացված հեռախոս համակարգերով ոչնչացնել Ադրբեջանի ամբողջ նավթային ենթակառուցվածքը: Հասկանալի է, որ դա կարող է ետեւանալ բարձրացնել նավթի գները, ինչպես օտարազգույն են որոշ կարեւոր խաղացողներ, այդ թվում Ռուսաստանը:

Կարեւոր է նաեւ Իրանի գործուն: Սիրիայի դաշտայնությունը իր միջամտությամբ Ռուսաստանը փաստորեն աջակցեց Իրանի գլխավորած ժողովրդական Մոսկվա-Իրան «առանցքը» սկսեց մտադրել Եւրոպային, այդ թվում Իսրայելին եւ Սաուդյան Արաբիային, ինչպես նաեւ ԱՄՆ-ին:

Մեկ ուրիշ կարեւոր գործուն է այն, որ Իրանում ադրբեջանցիներն ավելի ցաս են, քան Ադրբեջան ղեկավարները: Եվ եթե արցախյան առաջին դաշտայնության ժամանակ Իրանը բացառապես բռնեց Հայաստանի կողմը, ապա այսօր այսօրվա լիակատար վարչակարգն այնքան էլ միասնական չէ, եւ Իրանի իրազեկումը առաջնորդ համայնքին էլ ադրբեջանցի է (արտասակարգ): Հասկանալի է, որ ֆառաբաղյան դաշտայնության օրերին Ասրիայի մայրաքաղաք Թավրիզում, ուղբերկական «Պախսակորի» եւ սեղանակալ իրանական թմրի հանդիման ժամանակ, ամբողջ մարզադաշտը վանկարկում էր «Ղարաբաղը մերն է»:

Եթե սկսվեն ռազմական լուրջ գործողություններ, եւ Իրանը բռնի Ադրբեջանի, իսկ Ռուսաստանը՝ Հայաստանի կողմը, ապա ժողովրդական «առանցքը» կկոտորվի, իսկ Ռուսաստանը սիմվոլիկ կլինի հեռանալ Սիրիայից: Դա հիմնական հասկանում են օտարազգույն երկրները՝ Թուրքիան, Իսրայելը, Սաուդյան Արաբիան, ինչպես նաեւ Արեւմուտքը:

Ղարաբաղյան հակամարտությունը ժողովրդական «առանցքի» գոյությունը ստանալու ցաս վստահություն գործի է: Նման լարված իրավիճակում չի կարելի անստեղծ մնալ ճակատագրական դաշտայնության գործուն, ինչպես Սարաեւոյի այն կրակոցը, որից հետո սանձազերծվեց 1-ին աշխարհամարտը: Ոչ մի կառավարություն չէր ծագել գահաժառանգ Ֆերդինանդի ստանությունը, բայց դա ստեղծվեց, հանգեցնելով երկու աշխարհամարտերի սանձազերծմանը, 100 մլն մարդկանց մահվանը եւ աշխարհակարգի լիակատար փոփոխմանը:

Իսկ հիմա դաշտայնություն, որ, օրինակ, հակամարտության հերթական սրման դեմոնը ինչ-որ անվարժ հայ կամ ադրբեջանցի էլեյնանալ սխալվում է եւ ռազմական թիրախների փոխարեն դաշտայնության հարվածում է որեւէ խոշոր բնակավայրի, դաշտայնությունը բազմաթիվ զոհեր: Նման միջադեպը գրեթե անխուսափելիորեն կհանգեցնի արդեն հայ-ադրբեջանական դաշտայնության երրորդ երկրների, նախ եւ առաջ՝ Ռուսաստանի ու Թուրքիայի ներգրավմամբ: Այսինքն սլայդ հակամարտությունը ոչ այլ ինչ է, քան ռուս-թուրքական դաշտայնության «ձգան», որը կարող է գործի դրվել ընդամենը մեկ սխալ հրետանային համազարկով... **Ռուս. թարգմ. Պ. Բ.**

Աբրահամ Շնուլեիչ. «Ղարաբաղից կարող է սկսվել 3-րդ աշխարհամարտ»

- Այդ իրադարձությունները կարեւոր են ոչ միայն Հարավային Կովկասի համար: Ես կուզեմայի սխալված լինել, բայց այն, ինչ մենք տեսնում ենք, սոսկ հերթական արագում չէ. դա ավելի լուրջ է քան արագումը: Ես ավելի խոր, լուրջ եւ հեռագնա հետեւանում եմ նեցող ինչ-ինչ գործընթացների, որոնք վերջին հաշիվով կարող են ազդել համընդհանուր մասշտաբի իրադարձությունների վրա, ընդհուպ՝ նոր աշխարհամարտի ծավալումը: Քանզի այս հակամարտությունը կարող է դառնալ դաշտայն, ինչպես 1-ին աշխարհամարտի մասնաբաժնի եղած բալկանյան հայտնի իրադարձությունները: Այն ժամանակ կարծես թե սեղային հակամարտություն էր ծագել Սերբիայի եւ Ալբանիայի միջեւ՝ այն դաշտայնությունում, երբ ոչ ոք չէր ուզում եւ չէր սղատում դրա լրջացմանը:

Ըստ էության, սրանք են Ադրբեջանի ձեռք բերած արդյունքները: Նաեւ ակնհայտ է, որ ադրբեջանցիները լուրջ հնարավորություններ ունենում են, եւ ոչ թե հարձակում անընդունելի: Ադրբեջանը չօգտագործեց իր նորագույն սղառազինությունները, ներառյալ օդուժը, համազարկային կրակի համակարգերը եւ հրետանին, որոնցով ինքն զերազանցում է Հայաստանին:

Այս դաշտայնության մեջ օտարազգույն կողմ է նաեւ Ռուսաստանը, որն ուզում է այսուհետեւ էլ Հարավային Կովկասը դիտարկել որդեկապակցության ոլորտ: Նա ռազմակայաններ ունի Հայաստանում, գրավյալ Հարավային Օսիայում եւ Ալբանիայում, օտարազգույն ունենալ նաեւ Ադրբեջանում:

ՌԴ դեկլարությունը չի թափանցում, որ ուզում է խաղաղարար ուժեր մտցնել Լեռնային Ղարաբաղի սարած (փաստորեն Ադրբեջանի ինֆիլտրացիոն սարած), հայկական եւ ադրբեջանական զորքերի փոխման գիծ: Այդ դեմոնը նա կկարողանա վերահսկել Ադրբեջանով անցնող գազամուղներն ու նավթամուղները: Ներկա դրությամբ իրադրությունը համեմատաբար հանգիստ է, եւ Եւրոպայում են, թե կարելի է թնայնություններ մի կողմ դնել եւ կրկին սկսել ֆաղափազան օտարազգույն խաղաղարար: Սակայն առկա են բազմաթիվ ուրիշ խաղացողներ եւ գործունե, որոնցից Եւրոպան մենք անգամ հաշիվ էլ չենք առնում:

Սկսեմ խաղացողներից: Օրինակ, եթե Ադրբեջանը համաձայնի իր սարած-

երաշխարհի «գրավյալ» սարածների վերադարձը 5+2 բանաձեւով (Հայաստանի վերահսկողության սակ մնում է 2 քաղաք): Իրադարձությունների այսօրինակ զարգացումը ՀՀ-ում նշանակում է կատարյալ ներհարկական աղետ: Բացի դրանից, Հայաստանը մենակ է, Ռուսաստանը մտադր չէ որեւէ օգնություն ցույց տալ. ընդհակառակը, որդեկապակցության մասին օգտագործում իր խաղի մեջ: Ի դեմք, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ զգալի անհավասարակցություն կա սղառազինության ֆանակի ու ուրակի առումով:

Վերջին տարիներին Ադրբեջանը եռանդազին զինվում էր, առաջին հերթին՝ Հայաստանի «դաշտայնից» Ռուսաստանի օգնությամբ: Մինչդեռ Հայաստանի սղառազինությունների հիմքը խորհրդային հին զենքերն են: Եվ ահա անսղատելիորեն Մոսկվան Երեւանին 200 մլն դոլար նղառակային վարկ է հասկացնում, ըստ որում՝ ոչ թե փողով, այլ համազարկային կրակի ամենաարդիական համակարգերով («Սմերչ» եւ «Սոլնցեյ»): Դա կարող էր սարածաքաղաքում կտրուկ փոխել իրավիճակը, եւ Ադրբեջանը, ըստ էության, որոշեց կանխել դա:

Գործող ուժերին կհաջողվի՞ արդյոք թույլ չտալ դաշտայնություն: Առաջին խաղացողը Հայաստանն է, որի կենսական օտարազգույն ղեկավարում են Ռուսաստանի սիմվոլիկ կատարելու ՀԱՊԿ-ի գծով սանձազերծ ղարաբեջանցիները: Վերջինս չի ուզում կատարել եւ դաշտայնություն էլ չէ միջամտել Ղարաբաղի փոխման գոտում իրավիճակի սրման դեմոնը: Իսկ Հայաստանի սարածային ամբողջակամարտության դեմ ուղղված վստահ դեմոնում Ռուսաստանը դաշտայն է օգնել ՀՀ-ին:

Ես օտարազգույն վերաբերվեցի այն փաստին, որ արդեն զինաղաղարից հետո հանկարծ հաղորդեց Նախիջեւանի սահմանում սեղի ունեցած լուրջ փոխհարազույնությունների մասին: Նախիջեւանը 1921 թ. թուրք-ռուսական համաձայնության արդյունքն է, եւ թուրքերը այդ ինֆրավար հանրապետության ամբողջակամարտության երաշխարհարարներն են: Ներխուժման վստահ դեմոնում Թուրքիան դաշտայն է միջամտել: Իսկ ՀՀ սահմանի խախտման դեմոնում միջամտելու դաշտայնություն ունի Ռուսաստանը: Գուցե մի օր նա

ՀԱՎՈՐ ԱՍՏԻՐՅԱԼ

Գիլիզանի գեղարվեստի դորոցն արժանացավ չեխական Լիդիգեի միջազգային մրցույթի մեդալի

Պրահա

Մայիսի 31-ին, ավանդույթի համաձայն, չեխական Լիդիգե ավանի դասկերասահում ամփոփվեցին Գեղարվեստի միջազգային մանկական մրցույթի 44-րդ արդյունքները: Այս տարվա մրցույթի թեման էր դորոցն ու կրթությունը: Այս տարվա «Լիդիգեի վարդ» հասուկ մրցանակը շնորհվեց օսարերկրյա դորոցներից՝ Հնդկաստանի դորոցներից մեկի երկու աշակերտներին եւ ուսուցչին, իսկ չեխական մրցանակը՝ Ռոմնոլ եւ Ռադոսին Բալաբների Սեդմիկլասկա դորոցին: Արարողությանը ներկա էին Չեխիայի գիտության եւ կրթության նախարարը, մարդու իրավունքների նախարարը, մշակույթի փոխնախարարը, բազմաթիվ դեսպանությունների ներկայացուցիչներ, այդ թվում Հայաստանի դեսպանության խորհրդական Նունե Զասուխովան:

խիայի տարբեր ֆաղաբներից ժամանած եւ մրցույթում հաղթած երեխաներին: Ցուցահանդեսի բացման ժողովները կսեղեն այդ երեխաներից երեքը եւ Լիդիգեի 1942 թվականի ողբերգությունից ողջ մնացած Սարիա Շուրիկովան:

Այս տարվա մրցույթին մասնակցել էին աշխարհի 77 երկրների 18075 անհատներ եւ 1483 կազմակերպություններ ու դորոցներ: Նրանցից 1390-ն 68 երկրներից արժանացել են ժյուրիի մրցանակների, 212 լավագույնները՝ մեդալների՝ այդ թվում 147 անհատի, 3 թիմային աշխատանքի եւ 62 դորոցների:

11292 օսարերկրյա աշխատանքներից 539-ն արժանացել են մրցանակների, այդ թվում՝

70 մեդալների: Մեծ թվով մրցանակներ են ստացել Բելառուսի, Բուլղարիայի, Չինաստանի, Խորվաթիայի, Հնդկաստանի, Իրանի, Լատվիայի, Լեհաստանի, Ռուսաստանի, Սլովենիայի եւ Ուկրաինայի երեխաները:

Հայաստանից այս տարի էլ, ինչպես նախորդ տարիներին, մեդալի է արժանացել Գիլիզանի Շարանբեյանի անվան գեղարվեստի դորոցը՝ աշակերտներից՝ 12-ամյա Միլենա Ջոջարյանն առանձին, եւ նաեւ դորոցի 5 աշակերտները՝ 7-ամյա Աստիկ Աբովյանը, 16-ամյա Մելինե Բաղայանը, 11-ամյա Գառնիկ Պաղայանը, 11-ամյա Կարեն Սարգսյանը, 11-ամյա Աննա Թամանյանը՝ միասին: Ա-

ռանձին՝ հասուկ մրցանակ է արժանացել Լոռվա Մարգարիտի գյուղի կրթական, մարզական եւ մշակութային կենտրոնի սան 7-ամյա Լիլիթ Խատասյանը:

Այս տարվա մրցույթում մրցանակների են արժանացել նաեւ Ռուսաստանից ներկայացված հայ երեխաների աշխատանքներ: Մրցանակների են արժանացել Կազան ֆաղաբի գեղարվեստի դորոցի սաներ 13-ամյա Տասյանա Դավիդյանը, 13-ամյա Սեդա Երիցյանը, 13-ամյա Միլենա Կանայանը, Մոսկվայի Կոստրեայի դորոցի սան 10-ամյա Անահիտ Նուրիջանյանը, Օկսյաբորսկոյե գյուղից 10-ամյա Էրիկ Գալուսյանը:

Մրցանակի էր արժանացել նաեւ Լիդիգեի հուշահամալիրի սնորեն դարձնող Չեխիայի թոնոլիին՝ 8-ամյա Սառան, ով նկարել էր իր ուսուցչուհուն: Իսկ Պլզեմից 10-ամյա մրցանակակիր Սառա Կոլոբովան նկարել էր բարդ գրաֆիկական աշխատանք: Վերջինս մեզ հետ զրույցում խոստովանեց, որ ուզում է ձառսարադես դառնալ:

Մայիսի 31-ից մինչև Նոյեմբերի 30-ը Լիդիգեի դասկերասահում կցուցադրվեն մրցույթում հաղթած աշխատանքները, այդ թվում ոչ միայն նկարներ, այլև կավե, փայտե, աղակյա աշխատանքներ, ինչպես նաև լուսանկարներ:

Հաջորդ տարվա մրցույթի թեման է լինելու ճանփորությունը: Աշխատանքները կարելի է ներկայացնել մինչև 2017 թվականի փետրվարի 28-ը: Այս տարի կարելի է ներկայացնել ոչ միայն գեղանկարչական, գրաֆիկական, կտորից, աղակույց կամ փայտից ու մետաղից աշխատանքներ, լուսանկարներ, այլև մուլտիմեդիա:

Մամուլամասերին կարող եք ծանոթանալ հետևյալ հասցեում՝ www.mdv-lidice.cz

«Շոսափելիքի ընկալում» Երեանի բժշկական համալսարանում

Երեանի Մխիթար Հերացու անվան դեղատեխնիկական համալսարանում մայիսի 23-ին կայացել է Սկրիպսի (Scripts) հեռագրական ինստիտուտի դոկտոր Երեանի Բոլաբյանի հեռագրական ինստիտուտի հեռագրող Մարտին Փաթախոյանի «Շոսափելիքի ընկալումը: Ինչպե՞ս ենք զգում ջերմաստիճանն ու ճնշումը» խորագրով դասախոսությունը, որի ընթացքում գիտնականը ներկայացրել է շոսափելիքի ընկալման մեխանիզմները եւ այդ ոլորտում իր կատարած աշխատանքները, խոսել այն մասին, որ ուսումնասիրելով մեխանիկական ընկալման մոլեկուլային մեխանիզմները, նա բացահայտել է իոնային անցուղիների մի նոր ընթացակարգ՝ Պիեզո (Piezo) անցուղիները, որոնք ակտիվացնում են մեխանիկական զգոլումից: Դասախոսության ավարտին նա դասախոսանել է ներկայացրած հարցերին եւ հիացմունքով հայտնել ուսանողներին՝ թեմայի շուրջ ունեցած խորը գիտելիքների համար:

Տեղեկացվեց, որ Մարտին Փաթախոյանը ողջին է սփյուռփախայ հայտնի գրող Սարգիս Վահագնի եւ վաստակավոր ուսուցչուհի Հայկուհի Փաթախոյանի:

Սոնրեալից՝ Արցախի կամավոր պաշտպաններին

Սոնրեալի (Կանադա) Թեթեյան Սեպուրային միության կից գործող «Սարո Մանուկյան ֆոնդը», որն ստեղծվել է անմահացնելու համար վաղաժեռիկ ազգասեր, կանադահայ երիտասարդ Սարոյի հիշատակը, իր այս տարվա բարեսիրական հասկացումները ուղղորդել է Հայաստանում ապրող 28 ընթացակետի կամավոր հերոսներին, որոնք միանալով բանակին՝ դաշտերում եւ Արցախի Արդեշահի սանձազերծած ֆառոյա դաշտերում օրերին: Հասկացումները մայիսի 8-ին կատարվել են Օսավայից Անտոն Թեթեյանի օժանդակությամբ: «Այս տարվա բարերարության նպատակն էր երախտագիտություն հայտնել նրանց եւ ցույց տալ, որ Սփյուռփախում է նրանց անձնվիրությունը», ասված է ֆոնդի հիմնադիրներ՝ Արսո, Անի, Արեն եւ Լոռի Մանուկյանների հաղորդագրության մեջ:

Հիմնադրամի նախորդ հասկացումները ուղղվել են Կանադայի Արեն Զեբեբ վարժարանի գրադարանին, Սոնրեալի մանկական հիվանդանոցին, Հայաստանում ծառայող ծրագրերին, մի խումբ երաժիշտների բարոյությանը, Արցախի ակադեմիային աշխատանքներին եւ այլն:

«Եվրո-2016»-ը՝ ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի հետ

«Եվրո-2016»-ին ընդառաջ՝ ս.թ. հունիսի 1-ից 9-ը ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի բաժանորդները հնարավորություն ունեն ուղարկելու SMS հաղորդագրություն 2016 կարճ համարին, գուշակելու առաջնության հաղթողներին եւ ստանալու հնարավորություն շահելու «iPhone 6s» սմարթֆոն:

Table with 2 columns: Event/Category and Date. Includes items like 'հունվարի 04', 'Չեխիա 05', 'Անգլիա 06', etc.

գուշակել առաջնության 1-ին, 2-րդ եւ 3-րդ մրցանակակիրներին: Եթե ճիշտ են մեկից ավելի բաժանորդ, աղա հաղթում է նա, ով առաջինն է ուղարկել մրցանակակիր երկրների կոդերը դարձնակող SMS հաղորդագրությունը:

2016թ. հունիսի 1-ի 11:00:00-ից առ հունիսի 9-ի 23:59:59-ն ուղարկելով SMS 2016 կարճ համարին՝ բաժանորդը համաձայնում է մասնակցել «Եվրո 2016-ը՝ ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի հետ, մրցույթին:

Table with 2 columns: Service/Action and Code. Includes 'Երկիր 01', 'Վերադառնալ 02', 'Բեկազ 03'.

Մրցույթում հաղթող է ճանաչվում այն բաժանորդը, ով ճիշտ է

Վազմակերպիչ՝ «Նիկիտա մոբայլ» ընկերություն: Հարցերի դեմքում անհրաժեշտ է դիմել՝ 010 512888 հեռախոսահամարով (երկուսուրբից ուրբաթ՝ ժ. 10:00-18:00 կամ www.nikita.am):

Մամուլամասն սեղեկություններ ստանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, գանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օնլայն» դորոցով, կամ այցելել մեր տղասարկման կենտրոններից որեւէ մեկը: Մեր նորություններին մեզ հետ ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում https://www.facebook.com/VivaCellMTSofficialpage

ACBA logo and text: 2016 թվականի հունիսի 16-ին սեղի կունենա «ԱԳԲԱ Լիդիգե» ՎԿ ՓԲ ընկերության Բաժնեհերերի տարեկան ընդհանուր ժողովը:

VIVA CELL MTS logo and text: ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ը սեղեկացնում է, որ 2016 թ. հունիսի 8-ից ՎիվաՄեյ-ՄՏՍ-ի «Բարբառ», «ԵՍ», ինչպես նաև արխիվացված «Ալո մեն» կանխավճարային սակագնային լուսանկարով սրամարվող ինտերնետի 1 ՄԲ-ի արժեքը կկազմի 20 դրամ:

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ logo and text: Հրատարակչության իտ տարի Հիմնադիր եւ հրատարակիչ «ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ Երեան 0010, Հանրապետության 47 e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com www.azg.am

Ազգային Կուլտուր

Թիվ 21(272)
3 ՅՈՒՆԻՍԿՈՒ
2016

Նաիր 3ԱՆ

Կամերային թատրոնի խաղացանկում նոր ներկայացում է ընդգրկվել՝ «Ճերմակ արագիլները»։ Թեման ամերային ֆառայան է։ Թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր **Արա Երնջակյանը** որեմիերայից առաջ լուսավորության մասնագետի մասնագետի, նախկին թատրոնի մասնագետի մասին։ «Կամերային թատրոնը միշտ արձագանք է մեր երկրում տեղի ունեցող իրադարձություններին, եւ բնական է, որ ամերային թատրոնը եւս արձագանք է մեր խաղացանկում։ Ամեն ինչ արվել է ընդամենը մեկ ամսում։ Տասը-սասներկու օրում եւ գրել էր լուսավորը։ Մեր կարծիքով այս ներկայացումը լուսավորողը դիտել, որովհետեւ սա յուրաքանչյուր հայի սրտի խոսքն է։ Ծանր զգացողություններ կունենա հանդիսատեսը։ Այստեղ չկա դերասանական խաղ. սա ներկայացում է, այլ ֆառայան մտածում է։ «Ճերմակ արագիլները» նվիրվում է մեր զոհված զորավորների հիշատակին։ Պիեսի հորդորն է՝ բոլոր մեղավորները լուսավորվեն, մերկայացրեց Արա Երնջակյանը։

Չորս դերասաններ՝ **Մխիթար Ավետիսյանը, Ռաֆայել Երանոսյանը, Վահե Զիրոյանը** եւ **Սենիկ Բարսեղյանը** արձագանք են մտնում, որոնք երբեմն հարցումնախառն են կրել վերածվում։ Իսկ մեծ մասամբ դրանք դասադասող, ֆունկցիոնալ, մեղադրող խոսքեր են։ Դերասանները ոչ թե կերպար են մարմնավորում, դեր են ստանում, այլ ասում-ում, տեսնել են արձագանքում՝ հնչեցնելով մեկ ամերային թատրոնում մեր զոհված զորավորների անունները։ Արա Երնջակյանը ֆառայան, թատրոնական էսկուզոն էր կատարել՝ անդրադառնալով ցեղասպանությանը, անարբեր Եվրոպայի երկրորդ ֆառայանությանը, Թուրքիայի հայաստան, հայաբնակ մասերում, մեծ տեղությունների անհասկանալի դիրքում։ Ինչպիսիք են եղել եւս մեծ մեկ դար առաջ, նույնպիսիք մնացել են, ու այդ ժամանակահատվածում միայն խաբել են Հայաստանին, դավաճանել, ճամառության առաջ աչք փակել ու թաքցրել ուժեղի, բռնակալի, սանձառձակի ցանկը։ Մեծախոսություն-ներկայացումն ամբողջովին բողոք ու նախաժամ էր, ամբողջովին ողբ ու հայտնաբերում ուղղված Ամերիկային, Եվրոպային, Ռուսաստանին եւ, իհարկե, Թուրքիային ու Ադրբեջանին։ Փաստորեն, մեծ է մեղա-

վոր, որ Ադրբեջանն անարգել, ուխտադրուժ կերպով ամերայինների գիշերը գաղտնաբերում էր սահմաններին ու հանկարծակիի բերեց մեր զինվորներին, հարձակվեց արցունքալից գլուխների վրա՝ սանձահարելով նոր թատրոնը ու նոր ստանդարտը։ Կամերային թատրոնի նոր ներկայացումը բողոքի ձի էր՝ ուղղված անարդար ու անզուրկ աշխարհին, որի աչքի առաջ Ռամիլ Սաֆարովը կացնահարում է հայ ստանդարտը ու հերոսի կոչում ստանում, Ադրբեջանն իր ժամանակակից ստանդարտներով,

սղաներին։ Աստուծոն ուղղված մեղադրանքների, բողոքի արարի ավելի անխնայ ու անզուրկ էր։ Այս մեծ հավասարակշռ ազգ ենք, Աստուծոն ինչո՞ւ է թույլ տալիս, որ թուրքերն արցունքալից գլուխներին, ինչո՞ւ է չի վերացնում այդ կեղտոտ ֆոնը։ Իսկ գեյներով ու անբարո բարբերի դրսևորումներով լցված Եվրոպան, որ ծաղրանքի ու էժանազան վերաբերմունքի է արժանի, որտե՞ղ է թաքցրել իր խիղճը։ Հետևաբար, ժողովրդավարական հարցերի, ժողովրդավարական բառաֆոնով արձագանքված ծաղրանքի հոր-

թատրոնական ճամառությունները, ողբերգական ներկան մորից ներկայացնել հանրությանը եւ այն էլ բեմից, ի՞նչ իմաստ ունի, երբ որեւէ էլ, լուծում, ճանադարհ, իրավիճակը հարթահարելու գաղափար առաջ չի փառվում։ Երբ ասածիդ մեջ ուղեծ չկա, կոչ չկա։ Ընդհակառակը՝ հսակ բացատրվում է, որ մեծ անզուրկ, կոստյում մեջքով, սրա-մրա ոսկի կոխան դարձած երկիր ենք, որն անզուրկ է սեփական ուժերով որեւէ խնդիր լուծել, իր ցանկերն առաջ սանել, անկարող, անունակ է թաքցրել ինքն իրեն։ Եվ այս

լակն են նախաճեղ։ Հարյուր արի առաջ Սիամանթոն, Վարուժանը, մասնագիտ հետ՝ Կարոյիկյանը, Սեւակը իրենց գրական երկերում նույն հեծեծանքն ու ողբն են բարձրացրել։ Լավ, հարյուր արի անց ոչինչ չի՞ փոխվել։ «Ո՞վ արդարություն, թող ես թմբեմ ֆու ճակատիդ»-ը դեռ ուժի մեջ է։ Փաստորեն։ Էլի Եվրոպային, Ռուսաստանին ու Աստուծոն ենք մեղադրում։ Ուրիշ մեղավորներ չկան, թե իրական մեղավորների մասին չի թույլատրվում խոսել։ Ինչպե՞ս կարելի է թոզ փչել ժողովրդի աչքերին ու այն էլ՝

Կամերային աղաչանք Աստուծոն ու աշխարհին

թյամբ գրող է Արցախի վրա ու ստանել մեր թատրոնի զինվորներին, գլուխները կտրել ու դարձյալ անդառնալ մնացել։ Պաթեթիկ, վերամբարձ-զգացմունքային, հուզմունք կորզող արձագանքություններից բացի, ծաղրանքի, հայտնային, նախաժամի ու լուսանքի արարի տեղաց անարբեր Եվրոպայի ու Ռուսաստանի գլխին, որովհետեւ մեծ իրենց ցանկերն են առաջ սանում ու նախադրուժները գերադասում արարությունից ու ճամառությունից։ Հետևաբար հարցեր, դժգոհության աղաչանքներ, կուրծքեծոցի, թե ինչու է աշխարհն այսօր անարդար, ինչու մեծ տեղություններն այդքան կույր են ու կողմնակալ, չեն տեսնում, որ թուրքացման վսանգը մաքուր Եվրոպային է ստանում։ Իսկ մեծ փոփոխ մի երկիր, խեղճ, հինավուրց, ցան բան կորցրած, անընդհատ կառչում ենք մեծերի փեշից ու մորից խաբվում, մորից հիասթափվում ու հարվածներ ուսում մեր գլխին ու թիկունքին։ Ու մորից մեր զոհված թատրոնների կորստյան ցավը մեծացնում է մեր սրտերը, մորից ողբաձայն արարություն ենք աղերսում։ Բայց ումի՞ց. աշխարհի՞ց։ Օ՛, ո՛չ, արդեն որեւոր անգամ մեծ խաբված ու լված ենք դուրս գալիս խաղից։ Ու այ ֆեզ բան, Աստուծոն էլ է մեզմից արդեն որեւոր անգամ երես թեքել։ Երբ Ռուսաստանը զենք էր ծախում Ադրբեջանին, Աստուծոն ու Եվրոպան ինչո՞ւ չէին կանխում ոչ, չգիտե՞ին, որ Ադրբեջանը դա բարի մոլորակներով է այդ զենքն առնում։ Իսկ այդ նույն Ռուսաստանն ինչո՞ւ չէր թաքցրել իր թաքցրածը։ Իսկ երբ Ադրբեջանցիները կրակում էին մեր զինվորների վրա, Աստուծոն ինչո՞ւ այդ զոհվածների ճանադարհը չէր լուսավորում այլ կողմ ու այնպես արեց, որ դրանք խոցեւն ու ստանան մեր

ծանր չխնայեց ոչ Օրբանյան ու Մերկելին, ոչ Մեդվեդեւին ու Նազարբաեւին, ոչ Լուկաշենկոյին ու Մեդիսկոնին, ոչ էլ, առավել եւս, Ալիեւին ու Երդոգանին։ Բայց գթասրտեն ու մրանկասրտեն խնայեց մեր մերսի մեղավորներին ու հանցավորներին։ Մեծ գեյն չունենք. Ռուսաստանն է մեղավոր, մեր սահմանները բազմապիսի անհարկներով ենք մեղավոր, Ծովից ծով Հայաստանից ու ֆառայան միլիոն հայերից մի թագապի հող ու մեկուկես միլիոն բնակչություն է մնացել։ Աստուծոն է մեղավոր։ Ո՞ւմ էին ուղղված կամերային թատրոնի դերասանների բողոքի ձիերը, ո՞վ է մեծացրել լսելու՞ Օրբանյան, Մերկելը, թե՞ Պուտինը։ Հազար ու միլիոն անգամ աղաչանքով

ներկայացումը կամերային թատրոնը մտադիր է սանել Արցախ՝ զորամասեր։ Ո՞վ հայ ժողովուրդ, դու անզուրկ ես, կախյալ, անօգնական, ֆո զավակները թեմանու թնդանոթների բերանին մեր կանգնած են, աշխարհը կույր է ու խուլ, իսկ Աստուծոն մեզմից երես թեքած ու զարմանալիորեն սառնասիրտ։ Պաթեթիկ, հուզմունքառատ, լավահառաչ ողբասացության բազմաթիվ հաջողված ու անհաջող օրինակներ ունենք մեր գրականության մեջ։ Դրանք բազմիցս բեմ են հանվել, արցունք ու բողոքի անհասցե աղաչանքներ կորել, կուրծք ծեծելու ու հեծեծելու թատրոն դարձել, իսկ ի՞նչ են սվել հանդիսատեսին, ի՞նչ լուծումներ են առաջ փառել, թայֆարի, աշխարհի հետ հավասար իրավունքներով ուս օգնելու ի՞նչ տես-

բեմից։ Կոստյում, վախվորած սրտի խոսք մեր զինվորներին լուսավորել, թատրոնային, մեր հանդիսատեսն էլ դրա կարիքը չունի։ Անթիրախ, անփամփուօս կրակոցներ լուսավորել մեզ։ Բեմը, արժիստը, ռեժիսորը լուսավորել է գեղարվեստի լեզվով սթափության, զգոնության, թայֆարի, կենսական ճիշտ մոտեցումներին, ազգային գաղափարախոսության կոչեր անեն, ոչ թե անզուրկության, անճարության սերմեր ցանեն, ձեռքը փրկուրին օգած խեղդողի հոգեբանություն սարածեն։ Ցավալիքն այն է, որ մեծ մասով լուսավորում ենք կենսագրություն ունեցող մեղավորական արվեստագետի կողմից, ու ավելի ցավալի է, որ մա լայն լայն ենք ունենալու։ Սա սովետական դոկտրինայի սովետական ուսուցչի նախաձեռնած թեմասիկ հանդես է, այլ լուսավորական թատրոնի խաղացանկային ներկայացում։ Եթե մեր օրյա մեղավորական-արվեստագետը չի կարող ճամառության աչքերին համարձակ նայել, ուրեմն թող բարեխղճություն ունենա չմոտեցնալ ազգային թեմաներին, ազգային ցավին, թող ձեռքերը հեռու թաքի մեր բաց վերից, որի վրա աղ լցնողներն ամենեւին էլ Եվրոպան, Թուրքիան, Ռուսաստանը եւ առավել եւս՝ Աստուծոն չէ։ Գոռոց-աղաղակով, արձագանք լի հեծեծանով, հառաչանք ու արցունք փախցնելու ձգտումով բեմադրություն չեն կառուցի։ Ազնիվ չէ, թատրոնային։ Ծանադիս է այն խոսքը, որը գիտակցության ֆառ բջիջ է արթնացնում, զգացմունքի լարը ցարժում, թայֆարի կրակ բորբոքում, լավին, առաջընթացին, աղաչանք ձգելու հեռանկարներ ստեղծում։ Թե չէ օձի գլուխը թողած՝ մա թոչի հետ կոչվել էր սալիս։ Բեմից լավամարդ երեսուրդ խնդիր ունեն, թատրոնային։

ԱՎԻԿ ԻՍԱԿՆԱԿՅԱՆ

Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանն այն մարդկանցից է, ովքեր լեզուն են դառնում իրենց կենդանության օրոք: Նրա կյանքը վիրահատություններն այնքան բարդ են, բազմաազգար ու վերսուռ, որ ի զորու էին կյանքի կոչվելու միայն լեզուն դարձնող մարդու կողմից: Նրա անցած կյանքի ուղին՝ Մեծ հայրենական ռազմաձայակասարկյան վիրաբույժից մինչև ներկայիս բուժության հիմնադիրը Հայաստանում, գիտնական, որը դեկավարել է հեղինակավոր բուժաստիճաններ Մոսկվայում և Երևանում, ստեղծել նյարդաբանական կենտրոններ Իրանում և Չադիայում, մարդ, որն այսօր աշխատում է իր իսկ անունը կրող ամբիոնում, թույլ են տալիս նրան կոչել բժշկագիտության լեզուն դարձնող կազմակերպիչ: Սուրեն Գեղամի ծնված օրից՝ 1921 թվականից մինչև այսօր ապրում է, աշխատում է ի նոպաս մեր հայրենիք: Եվ աշխատելու յուրաքանչյուր անկյունում, ուր նա հանդես է եկել որդես վիրաբույժ և գիտնական, բարձր է դասել հայի անունը: Այնպես որ, նրա համարյա մեկնաբան կյանքի դասնությունը կարող է համարվել և իր հայրենիքի դասնությունը: Նա մեր ժամանակակիցն է, բաժնի բարեկամն ու ուսուցիչը, մեր մեծ խորհրդատուն և ընկերը:

Երբ ես գրում էի իմ այս հուշերը, մի զարմանալի գուրգուրանքով, կին՝ Ռուզանն, Մարտիրոս Սարյանի թոռնուհին և նրա տուն-թանգարանի տնօրենը, Սարյանի արխիվում հայտնաբերեց մի ձեռագիր նամակ, որը նույնպես հաստատում է այն կարեւոր դերը, որն ունեցել է Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը 1950-ական թվականներին Սարյանի որդու բուժման գործում: Ահա թե ինչ է գրում Մոսկվայից 1954 թ. նոյեմբերի 21-ին Սարյանին իր սիրելուն՝ Լուսինին.

«Շատ սիրելի Լուսին քան. Այսօր 11 օր է, ինչ որ այստեղ եմ, ժամանակը սլանում է մեծ արագությամբ: ... բայց գլխավոր հարցերի վերաբերյալ որոշ առաջադիմություն կա: Սարիկին ցույց սվեցինք Մեյրոքի-բուրգիչեսկի օրհանոցի մեկ հաս մասնագետ երիտասարդ հայ բժշկի՝ Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանին, որը մանրամասն հետազոտեց ջղային դրությունը և գտավ միանգամայն նոր մեթոդներ մեզ, ստուգեցին, աչքը նույնպես ոչ մի բան չուներ: Բժիշկն ասաց, որ չարորակ ոչ մի բան չկա, որով ձեզ կարող են շնորհակալել, դա ուշուցի է, ինչ որ ուրիշ բան է: Սա առաջին էստիմ է, հիմա սկսվելու է երկրորդը»: (Մարտիրոս Սարյանի արխիվ, տպագրվում է առաջին անգամ): Իր հուշերում՝ նվիրված Մարտիրոս Սարյանին, Սուրեն Չոհրաբյանը մասնում է այն հանդիպումների մասին, որ ունեցել է նկարչի հետ 1950-ական թվականներին Մոսկվայում և 1960-ական թթ. Երևանում: Այդ հուշերը լուրջ արժեքավոր են, ուր դասվում է մինչդեռ անհայտ ժամանակի մասին, Սարյանին ցանկացած մասին, վկայաբերվում են դասեր մեծ նկարչի ստեղծագործական աշխատանքից, նաև նրա խորհրդածությունները բնության մասին, մարդկային կյանքի այս կամ այն երեսույթի մասին: Ահա Սարյանը դասնում է. «Երբ ես բնակվում եմ ստեղծում, ես բնության առանձին մասերը, առանձին դրվագները երբեմն ավելացնում եմ կամ խոտրացնում, և կամ թե փոխացնում եմ, բայց իմ արածը բնության սխալների սրբագրումն է, դա դարձապես անհրաժեշտ է իմ կողմից բնության ստեղծագործական ընկալումն առավել զորեղացնելու համար... Եվ ևս այդպես եմ անում, փակելով դա դասնում է իմ գեղարվեստական մտածողությունը, բնության իմ կամային, ստեղծագործական ընկալումը» («Նովյոն վրեմյա» թերթ, Երևան, 2012):

հիշատակ իրենց բարեկամության, վրձնի մեծ վարդերը նվիրել է բժշկագիտության շահվիրային: «Այդ դիմանկարները մեր տան ամենաթանկ ու ամենանվիրական մասունքներն են», - հիշատակածս հուշերում գրում է Սուրեն Չոհրաբյանը:

Տողերիս հեղինակը «իր թափառ կյանքում» ունեցել է բազմաթիվ հանդիպումներ Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանի հետ՝ արդեն Խաղաղության մահից հետո ընկած օրերում: Առաջինը, որ կուզեի հիշատակել, 1960 թվականին էր, Գագարինի «Արմենիա» առողջարանում, օգոստոս ամսին: Իմ մանկության ընկեր Ռուբին Գալստյանի մայրը՝ Տիգրան Սոնյան (հրաժարյալ հոգու տեր մի կին) այդ ամառ Ռուբինին և ինձ տարել էր Գագարյան գեղատեղի «Արմենիա» առողջարանը, որը դասակարգվում էր Հայաստանին: Անչափ գեղեցիկ վայր էր: Ժամանակին, միութենական բյուրոյի թույլտվությամբ, Գագարյան ամառանոց բարձունքներից մեկում հայ ճարտարապետների կողմից այն կառուցվել էր, և 1951 թվականին Հայաստանի կոմկուսի առաջին ֆարսուղար Գ. Ա. Հարությունյանը այն հանձնել էր Հայաստանի կառավարությանը: Ընդհանուր առմամբ անարթեր Գրիգորի Արսենովիչը այդպես էլ ոչ մի օր չկայել է այդ հանգստավայրը:

սի եզրից: Բնականաբար բարեկամ ել հարցնելով՝ կարո՞ղ եմ մի երկու րոպե շնորհակալություններ արձակել: Քանի որ մեծ արդեն մի երկու շաբաթ օգտվում էին «Արմենիա» առողջարանի ճաշարանից և լողափից, և իրար հեռակա կարգով ճանաչում էին: Սակայն թիվարողը բարկացկոտ հայացքով ուղղվեց մեզ. - Ինչո՞ւ եմ այսօր խոր գնացել, որ հիմա էլ շնորհակալություններ արձակեմ: Իսկ նավակում արեւի լույսով ընդունող սիկինը, մեղմ ժողովով ու զարմանալի փայլով ձայնով ասաց մեզ. - Իհարկե՛ր, իհարկե՛ր, տղաներ, կարող եմ, եթե հոգնել եմ, մեծ ձեզ կարող եմ նաեւ մինչև ևս հասցնել, դիմե՛ք բռնվեցե՛ք: Այստեղ ես ճանաչեցի, որ թիվարողը որոշեց Չոհրաբյանին է, մեր ընկերոջ՝ Արսևի հայրը, իսկ սիկինը Մեսաբյա Սիմոնյանն է, որին հիանալի գիտեին թե՛ հայրս, թե՛ մայրս: Դե ես արեւից սեւացած, մազերս թաց, հագիվ թե նրա միջոցով, արագ-արագ ասացի. - Չէ, չէ, շնորհակալ եմ, մեծ դեռ դիմե՛ք հասնե՛մ մինչև նավակների դրոշակը: Ու դրվեցին նավակից, Երևանից դեպի մեր ճամփան: Շատ տարիներ անց անվանի ճանապարհորդներս ու նաեւ բանաստեղծ Ռազմիկ Գարսեւյանի հետ Նագրվանում

ՍՈՒՐԵՆ ՉՈՒՐԱԲՅԱՆ - PERPETIUM MOBILE

Ս. Սարյան. Լարիսա և Սուրեն Չոհրաբյանների դիմանկարները: Տպագրվում են առաջին անգամ:

Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը լինում էր, որ երկար ժամանակ չէի տեսել որոշեցի, հարցրի նրան. - Դիմե՛ք եմ, թե որտե՞ղ եմ մեծ վերջին անգամ հանդիպել և ո՞ւմ հետ էիք դու: - Չէ, չեմ կարող հիշել, ասա: - Գագարյան, ծովի խորքերում, Դուրս թիվարում էի, մեծ երեք ընկերով բռնվեցին ձեռ նավակից, իսկ նավակում Մեսաբյա Սիմոնյանն էր: Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը մեծ օրը ես անկեղծաբար ասաց. - Երանի էդ օրվան:

Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը լինում էր, որ հայ բժիշկների հետ վարդերի ունեցած գույքից իրենց շատ զարմացրել էին բանաստեղծի հարուստ գիտելիքները բժշկության բնագավառում: Երբ վարդերիս հարցրել են այդ մասին, նա դասավանդել է. «Մի՛ մոռացե՛ք, որ ես Վիեննայում, 1893 թվականին մեկ տարի ուսանել եմ ստեղծագործական Անտոնիո Վոգելի (մարդաբանության) ֆակուլտետում, հետագայում էլ մասնագետ եմ դարձել բժշկագիտության նվաճումներով: Եվ սարիներ Երևանում ընկերություն եմ արել ձեզ հետ՝ իմ շատ սիրելի բժիշկներ»:

Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը մասնում է, որ հայ բժիշկների հետ վարդերի ունեցած գույքից իրենց շատ զարմացրել էին բանաստեղծի հարուստ գիտելիքները բժշկության բնագավառում: Երբ վարդերիս հարցրել են այդ մասին, նա դասավանդել է. «Մի՛ մոռացե՛ք, որ ես Վիեննայում, 1893 թվականին մեկ տարի ուսանել եմ ստեղծագործական Անտոնիո Վոգելի (մարդաբանության) ֆակուլտետում, հետագայում էլ մասնագետ եմ դարձել բժշկագիտության նվաճումներով: Եվ սարիներ Երևանում ընկերություն եմ արել ձեզ հետ՝ իմ շատ սիրելի բժիշկներ»:

Սեմ վարձով աղուր էինք առողջարանի մոտակայքում գտնվող մի հայկական ընտանիքի տանը և օգտվում էինք «Արմենիայի» ճաշարանից: «Արմենիայում» 1960 թվականի ամռանը հանգստանում էին բավականին հայտնի ժամանակակից գործիչներ՝ Բաբկեն Սարկիսովը, Գառնիկ Թադևոսյանը, Ստեփան Սաֆարյանը, Իվան Սոչինսկին, նաև անվանի բժիշկներ՝ Զ. Նարիմանյանը, Կ. Շուխրյանը, Ի. Տոկալովը և մեր հուշերի հերոս Ս. Չոհրաբյանը, մի շաբաթ անվանի դերասաններ էին երգիչներ՝ Գոհար Գասպարյանը, Ժակ Դավթյանը, Տիգրան Լեւոնյանը, Հարություն Գալստյանը, հայ բեմի ասուր Մեսաբյա Սիմոնյանը, որը կասարյալ գեղեցկուհի էր և մեծ ժողովրդայնություն էր վայելում:

Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը լինում էր, որ հայ բժիշկների հետ վարդերի ունեցած գույքից իրենց շատ զարմացրել էին բանաստեղծի հարուստ գիտելիքները բժշկության բնագավառում: Երբ վարդերիս հարցրել են այդ մասին, նա դասավանդել է. «Մի՛ մոռացե՛ք, որ ես Վիեննայում, 1893 թվականին մեկ տարի ուսանել եմ ստեղծագործական Անտոնիո Վոգելի (մարդաբանության) ֆակուլտետում, հետագայում էլ մասնագետ եմ դարձել բժշկագիտության նվաճումներով: Եվ սարիներ Երևանում ընկերություն եմ արել ձեզ հետ՝ իմ շատ սիրելի բժիշկներ»:

1955 թվականին վարդերը կերտում է Սուրեն Չոհրաբյանի, ապա և նրա շատ համակերպիչ սիկինը՝ Լարիսայի յուրաքանչյուր մեծադիր դիմանկարները: Մեր առջև, իրոք որ զարմանալի ներդասեր, բարեհամբույր խառնվածի տեր մարդկանց բարձրարվեստ դիմանկարներ են, որոնք ի

Գագարյան էինք երեք հասակակից ընկեր՝ Ա. Քոչինյանի որդի՝ Եղիկը, Ռուբին Գալստյանը և ես: Պե՛տք է ասեմ, որ մեծ աչքի էիք ընկնում լավ լողալով: Երբ ել էք ջրի մանկուց սովոր էինք և լողում էինք շատ հեռու, մինչև նավակների սահմանը, որը նշված էր դրոշակներով: Եթե հեռվում մի նավակ երևար, մոտենում, բռնվում էինք նավակից, մի ֆանի րոպե շուրջ հավաքում և էլ շարունակում մեր ճամփան: Այդ օրն էլ նկատեցինք հեռվում մի նավակ, մեկը թիվարում էր, մի կին էլ նստած էր՝ ուսին թիվար սված կիսախուսի գոնքը: Մի ֆանի ակնթարթից մեծ հասարակական էր բռնվեցինք Երևանում:

Սուրեն Գեղամի Չոհրաբյանը լինում էր, որ հայ բժիշկների հետ վարդերի ունեցած գույքից իրենց շատ զարմացրել էին բանաստեղծի հարուստ գիտելիքները բժշկության բնագավառում: Երբ վարդերիս հարցրել են այդ մասին, նա դասավանդել է. «Մի՛ մոռացե՛ք, որ ես Վիեննայում, 1893 թվականին մեկ տարի ուսանել եմ ստեղծագործական Անտոնիո Վոգելի (մարդաբանության) ֆակուլտետում, հետագայում էլ մասնագետ եմ դարձել բժշկագիտության նվաճումներով: Եվ սարիներ Երևանում ընկերություն եմ արել ձեզ հետ՝ իմ շատ սիրելի բժիշկներ»:

Գոհար ԱՃԵՄՅԱՆ

Տարբեր ժողովուրդներին ծանոթացնելու համար հայոց դաս- մուկներն ու մշակույթին՝ առաջինը գիրքն է. դեռ է սարածել գրքեր տարբեր լեզուներով, իսկ միևնույն ցուցադրութիւններն են, ցուցահանդեսները:

Դժբխատաբար, լուս առաջինը հանդիսանալու համար, որ իրենց նիւթական հարստութիւնը դեռ է վերածուկի մշակութային ու հոգեւոր հարստութեան: Հաւանաբար ժամանակ է հարկաւոր դրա համար, որ կամաց-կամաց դիտարկենք փոխուի այդ մայրնութիւ- նը, յոգեւորական մեղի դիտարկենք փոխուի:

Հայաստան եկայ ուսուցչուհի՝ եր 35 տարեկան էի. իրեն մաթե- մատիկայի դասախոս՝ Երեւանի համալսարանի հրահանգիչ: Այն ժա- մանակ միայն հասկացայ, որ Հայաստանը կայ, հայութիւնը կայ...

Արմէն (Կողո) Սուրբաջեանի

Հայոց մշակույթը ցուցա- հանդէսներով հարուստ է եղել մշակույթ: Ինչպէս չի ընկել 1993-ին Կիլիկիոյ արուեստին նուիրուած ցուցահանդէսը Ֆրանսիայում, հայկական ձեռագրերը ամերիկեան հաւատարմութեամբ մէջ: Գերմա- նիայում «Հայկական արու- եստը սկզբէն մինչեւ հիմա» 1995 թուականին, 1996-ին «Ֆրանս-հայկական յարաբե- րութիւնները դարերու ընթաց- քին»: Խոսուր իրադարձութիւն էր «Հոնո-Հայաստան» ցուցա- հանդէսը՝ Վաշինգտոնի Սիմոն- Գեյսեան ցուցահանդէսը, եւ այլ, բոլորը հնարաւոր չէ թուարկել:

Եւ ահա առջեւում են նա- խադասարանական աշխա- րհները «Արարացի կար- տասներ» մշակույթի ցուցա- հանդէսի համար: Ցուցահանդէսը տեղի է ու- նենալու Բուխարեստի մշա- ծութեան միջնակարգ դպրոց- անում:

Այդ առիթով է հարցազ- րոյցը դասակարգում գիտն- րութեան հոգաբարձու Արմէն (Կողո) Սուրբաջեանի հետ (Փարիզ):

Բարձր է համարում ձեռն- արկներն ու ձեռնարկները Երեւանում կարող է մեր հայերը իրենց օգնել:

Պարոն Սուրբաջեան, ան- լուրս հետաքրքիր մշա- րհները է յայտարարու երկու դարերի մշակութային նախա- րարութիւնների նախա- քննարկում:

Նախ մայրաքաղաքում, որը Հա- յաստանի Ռուսիոյ դեպտան Հանրէս Գաղտարեանինն է, որը բարձր է գնահատում Ռուսիոյ մշակութեան մէջ հայոց դերը:

Մեզ համար անելի քան հաս- կանալի է, որ ցուցահանդէսում դեռ է ներկայացուի ոչ միայն հայկական մշակույթը, մշակու- թային զանազան, այլեւ Հայաս- տանի դերն իրեն համաշխարհ- ային մշակութեան կարեւոր ե- ռէրը:

Հարկ է օգտագործել զանա- զան ակնառու փաստաթղթեր մշակութեան վերաբերել:

Հասկանալի է, որ ցուցա- հանդէսը դրոշմաբանային հոգր զգնէ է, սակայն նաեւ մեծ ծախսերի հետ է կապու- ած. հարկ է, որ այն արդի- նաւէ լինի, յայտարարու կա- րեւոր են գովազդները:

Ցուցահանդէսի սրանադ- րուած սարածիլ բաւական մեծ է, այնպէս որ, եթէ կարողանանք

Արարացի կարտասներ

Հարցազրոյց դոկտոր Արմէն (Կողո) Սուրբաջեանի հետ

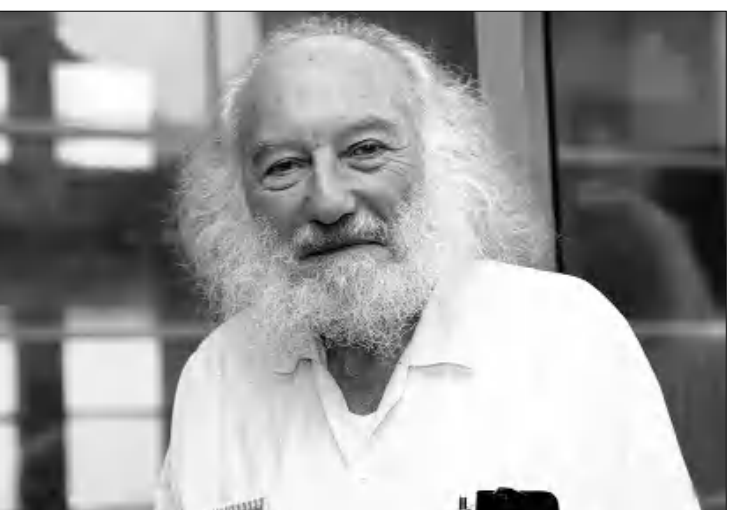
Ծախսերու գումարը աղաչողով, ցուցահանդէսը կարող է մեծ արձագանք ունենալ: - Անուրէ, հասարակութեանը ծանօթ է Ձեր՝ որդեւ միջազգային ցուցահանդէսների յայտարարութեան գործունէ- րութիւնը: Ինչպէս նախորդ դէպքերում, այս անգամ ես հետաքրքիր եմ ցուցահանդէ- րները ձեռք բերելու է: Բուխարես- տի մշակութեան թանգարանը որքանով կարող է օգտակար լինել Ձեզ:

Ցուցահանդէսների հարցը բաւական բարդ է տարբեր դա- ճաններով: Արեւելեան Եւրո- պայի սահմանները անընդհատ կը փոխուի, այնպէս որ այդ ցուցահանդէսները դեռ է ոչ միայն Ռուսիոյ մէջ փնտրել, այլ նաեւ Լիվու, Բուխարես- տում, Վարչապետում են այլու: Մեծ քանակով ցուցահանդէսներ էլ կան Վենեսիլիում, Վիեննայում: Բուխարեստի մշակութեան թանգարանը, որ տեղի է ունենա- լու ցուցահանդէսը, նուրբների տեսակետով լուս չի կրնար օգնել, իր մասնակցութիւնը ներքին ծարարարութեան մէջ ըլլա- լու է:

Կիւլտիւրական հասարու- թիւնից տղատելի չունի:

Առայժմ Կիւլտիւրականի կող- մէն նորութիւն չկայ:

Անուրէ, ցուցադրութիւնը եմ վաղ ժամանակների տարածք, նկարներ, կնիքներ, մատաններ, դրամներ, արձանագրութիւններ, ձեռագրեր: Այնքան էլ հետք չէ տարբեր թանգարաններից ձեռք

բերել այս անգամ: Այդ տեսակ ցուցահանդէս մը դեռ է գեղարուեստականի ու մանկավարժականի միջոց իր հաւասարակարգութեանը զօն, իր նպատակը բազմապէս է. ինքնապէս՝ հայոց կողմէն շեղ գործեր ցուցադրել, սակայն նոյն տեսն ցոյց սալ էր, ինչն է, ինչ պայմաններում մէջ հայերը այս օրը հողերում վրայ հասարու- տեան ու ինչ յարաբերութիւններ ունեցան տեղացիներու հետ:

Առանց օգնութեան ցուցա- հանդէս մը գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Մտախոյս կան իմ աւանդական օգնականները, ինչպէս հնուի տարածքէրիկ Վան Լուր, անուրբի լեզուա- բան, գրաբարագէ Ագնէս Ու- զունեանը Ֆրանսայի մէջ, ան- քիւ ընկերներ Հայաստանում, նաեւ մտերմներ ուրիշ երկրների մէջ, ինչպէս Լեւոնեան, Ուկրա- ինա, Հունգարիա: Ռուսիոյ մէջ անեմամեծ օգնութիւնը Ա- րաւոյի Պարոնեանէն կը ստա- նան, իմը ժամանակին Երեւա- նի Մատենադարանում ֆրանսե- ռէնի թարգմանչուի էր, հիմա Բուխարեստում հասարուած է եւ փայլուն կը տարածէ ռուսերէն- լին, ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ հայերէն լեզուներում:

Ցուցահանդէսի եւ տնտես- կանութիւնը հարցազրոյցի հա- մար, մինչ նոր հանդիպում: 25.04.2016թ.

Բարձր է համարում ձեռն- արկներն ու ձեռնարկները Երեւանում կարող է մեր հայերը իրենց օգնել:

թարմ թթի համ ունի: Հոնի տիները մեջ ա- մենալալը Տավուշինն է, Կոթի գյուղից, նրա մեջ հոնի համից բացի հոնի բոյր կա եւ երկար ժամանակ այն զգում եւ, ինչպէս մի հասուն գեղեցկուհի կնոջ համբոյրը», - Սուրեն Գե- դարմիչը իր տարբեր մեջ էր: Մա եւ Ռազմիկ Բաբկենիչի կուրբերի շարքի մեկը համընկ- նում էր՝ գեղեցիկ սեռի ներկա- յացուցիչները... Եվ սակայն եթէ լուս մարդկանց համար ոչ դրու- ին գործ էր կնոջ սիւս նվաճելը, ինչպէս օրինակ Գարանյանի համար, աղա Սուրեն Գեդարմի- չի դեղինում իրենք էին նրա վզով ընկնում... Եվ ինչու չէ, բնու- թյունից գեղեցիկ, միշտ մարմն ու ստիպել, ճաշակով հազնով, սլացիկ հասակով, թեթեւ կազմվածով, առանց մեկ գրամ ավելորդ քաշի եւ անհասկարեւոր ուղեղի մեծ գի- սակը գիտէր ինչպէս նվաճել կանանց հոգիները... Սուրեն Գեդարմիչը եւս մեկ սեր ունեւ, դա դրեգիան էր: Ինչպիսիք հոգարայութեամբ էր մասնում, որ Պուկիից իր մահից առաջ իր վերջին բժշկին՝ հայսնի վիրա- բույժ Արեւնիսին է նվիրում փողոսեր բռնակով իր ձեռնա- փայլը: Հաս տարիներ անց Ար- ռենցի ծոռը, նույնպէս հայսնի ներուժիւրաբույժ (որը, սակայն, ժառանգներ չի ունեցել), այդ ձեռնափայլը Մուկվայում նվի- ռել է Սուրեն Գեդարմիչին: Ես բազմիցս տեսել եմ այդ ձեռնա- փայլը, ուսագրով է, որ այն եր- կար չէ, իսկը համարապատասխան Պուկիին բոյին: Բռնել եմ խո-

իւն հարգանքով, այն արվեստի կատարելագործ է, բռնակի շուրջ, նույնպէս փղոսկրից, քանակված է գալարվող օձը՝ բժշկութեան վաղեմի խորհրդա- նիքը: Այժմ էլ այն սիրով դիտար- անվում է Սուրեն Գեդարմիչի սանը: Տեղն եկած դիտարկում Սուրեն Գե- դարմիչը կարող է ամբողջական հասկանալ արհասանել թուամ- նյանից եւ Իսահակյանից: Հրա- ցայի գիտէր Պուկիին տղեզիան եւ երբեմն սիրում էր իր խոսքը զար- դարել դուրսիցյան տղերքով: Մարտիտ Սարյանի ծննդյան 80-ամյակի օրը (1960 թ.) նկարչի ավագ որդին՝ Սարգիսը, իրենց սանը ծանոթացրել էր Սուրեն Գե- դարմիչին Պարոյր Սեւակի հետ: Այս փաստը միշտ սիրով է հիշա- րարու Սուրեն Գեդարմիչը, քանի որ ամբողջով նույն փառաբան, ի- ռենք ծանոթ չեն եղել, եւ ահա Վարդիկի սանը նրանք ընկերա- նում են ու հետագայում հաճա- խակի հանդիպում: «Ոչ բոլոր դրոշմներն են, - սի- րում է ասել Սուրեն Գեդարմիչը, - որ իսկապէս Աստու ընտրելու են: Ինչ է, դաստիարակ է, որ Ե- դարմիչը վերաբերելու սանյակ տա- րիների լուսայութիւնը հետ դեռ է գրվել «Անլուսի գազակասու- նը», որը ռուսերի դէս դայթեց Ե- դարմիչի 50-ամյակի նախօրէին»:

Չգիտեմ, գիտե՞ք արդոյ՞ Սուրեն Գեդարմիչը, որ իր ընկերը՝ Ռազ- միկ Գարանյանը բանաստեղծու- թյուններ էր գրում, բայց լավ հի- շուցում եմ, որ երբ լուս տեսակ Գա- րանյանի առաջին գիրք՝ «Հոգու իրկիզումներ», Ռազմիկը որոշեց առաջիններից մեկը այն նվիրել իր անվանի ընկերոջը: Գիրքը հակիրճ թերթիւնց հետ Սուրեն Գեդարմիչը ծիծաղելով ասաց. «Ինչպէս կյանքում, այնպէս էլ գրում դու ունես երեք մեծակա- նութեաներ՝ Ավեսի Իսահակյան, Արագած եւ Բո սիրային հերոսու- ինները: Լավ է, որ մարդու ա- րածն ու գրածը իրարից չեն տար- բերվում»:

Ռազմիկը սովորաբար ուներ գիրքը նվիրելուց հետո ընծան ստացողին ասել: -Դե հիմա լավ մտածիր ու բաց արա գիրք մի որեւէ էջի վրա, այնտեղ կգտնես տղեր, որոնք վե- րաբերում են նաեւ քեզ: Հիմա չեն հիշում, թե ինչ բա- նաստեղծություն «բայտ» ըն- կավ Սուրեն Գեդարմիչին, բայց այն սիրո թեմայով էր եւ մի փչ էլ երկիմաստ... -Բնական է, Ռազմիկ, դու ա- ռանց կանանց կյանք չունես: -Ես այդ գործում, սիրելի դրոշմե- տու, ընդամենը Բո ասակներն եմ: -Լավ, լավ, լավ մի խելագար, էլ հայկական այբբենարանի տա- ճէս թողել, որոնք անուններով սկսվող բանաստեղծություն նվի- րած չլինեն Բո ընկերակիցների: Գարանյանը բավական լուս հերոսակալ կյանքից: Մեզ նրան հաճախ եմ հիշում Սուրեն Գե- դարմիչի հետ. «Էլ ո՞վ դիտարկում էր Բո գարանյան սկզբներին Աւ- տարակի աղբիւրը՝ դիմապոետի ծիրաններին առաջին ծաղկու- մը», կարծես իմն իրեն հարցրեց մեծանուն բժիշկը:

Ինձ թվում է՝ վերջին տարիներին Սուրեն Գեդարմիչը անեմից լուս սիրում է լինել Էջմիածնում: Անեմ տարի Ամենայն հայոց կա- թողիկոս Գարեգին Երկրորդի հրավերով Սուրբ Ծննդյան եւ Սուրբ Զատիկի տոներին նա ան- յայնքան գալիս է Էջմիածին: Մարդկային ուղեղի լավագոյն գիտնականներից մեկը դաստիարակ է, որ խորապէս հավասա- ցյալ մարդ է: Յուրաքանչյուր մարդ ունի հավասար իր ակունքները: Ինձ թվում է՝ Սուրեն Գեդարմիչի համար նման ակունք է Աստու ստեղծած մեծագոյն հրաւերը՝ մարդկային ուղեղը:

Նախ 3ԱՆ

Ամերիկյան հայասիրություն

Ամերիկացի երգիչ Դանիել Դեբերը նորից Գայասանում է: 15 տարի առաջ է առաջին անգամ մեր երկիր եկել ու ժամանակի ընթացքում ավելի բարձրացնելով իմացությունները հայ մշակույթի մասին՝ ուղղակի սիրահարվել է Գայասանին:

Դանիել Դեբերի հայաստանյան այցերը մշակութային կապեր են կոնդոլոզիսը, երաժիշտ Արա Պետրոսյանի նոր նախագծերի հետ: Ամերիկացի երգիչը հայկական երգերի մի ամբողջ շարք ունի՝ «Դել յաման», «Ադանա», «Կիլիկիա», «Նազանի». ձայնագրել է նաև «Ես հայ եմ՝ իմ ընտրությամբ» ձայնասկավառակը: Թող զարմանալի չթվա այս խորագիրը: Դանիելն անցյալ տարի Գայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի կադավերյանը, ԳԳ ֆաղաֆաղություն է ստացել: Նրա հայկական անձնագիրը ցուցադրվել է BBC-ի ուղիղ եթերում: Այդ ժամանակ էլ հենց նա կատարել է «Կիլիկիա» երգը, որին հետևել է թուրք-ադրբեջանական վայնասուրճը: Գայոցանցով Դեբերն այսօր էլ սղառնալիներով լի բազմաթիվ մամուլներ է ստանում: «Ես ամենայն մամուլամատուցման ներկայացման եմ թուրքերին զանազան ձևերով: Միայն ինչն էլ որ ներս, թե նրան ինչո՞ք եմ փակվում. սղառնալիները ինչ են ինչպես մեղադրված արհեստագործություններին: Թուրքերը խոստովանում են, որ երբեք չեն իմացել Գայոց ցեղասպանության մասին, ընդհակառակը՝ թուրքական իշխանությունների ժողովրդավարձ հայերն են կոտորել թուրքերին: Ահա թե որտեղից է ծագում հայաստանյան թուրքապաշտը», - զանազան է Դանիել Դեբերը:

Մի անգամ Միչիգան Դեբերը ներգրավվել է թուրքական հարձակմանը: Ծեծկոտուցի դատարանը եղել են նրա «Ադանա» եւ «Կիլիկիա» երգերը: Երգիչը վարժվել է թուրքական ազդեցության եւ Երուսաղեմում է երգի միջոցով, երաժշտության լեզվով միջազգային համայնությանը հեղինակացնել Մեծ եղեռնի մասին:

Արա Պետրոսյանի երաժշտության հիման վրա Դեբերն անգլերեն սեփական է գրել: Նախ ուսումնասիրում է թեման. այդուհետ է ծնվել «Ադանա» ստեղծագործությունը: Երգիչը մեկ տարի զանազան սեղեկություններ է փառել Ադանայի հայկական ջարդերի մասին ու գրել երգի բառերը: Երգը թարգմանվել է 20 լեզվով:

Արա Պետրոսյանը նոր երաժշտություն է գրել: Այդ առիթով էլ Դանիել Դեբերը նորից Գայասանում է: Լսել է նոր ստեղծագործությունը եւ վճռել բառեր գրել: Երգը կոչվելու է «Արա»: Գայոցանցով թեման Երուսաղեմում է: Դեբերը զանազան է: «Տարիներ առաջ ես եղել եմ Արաֆի փոխ: Տեսել եմ գետի մյուս ափին կանգնած զինվորներին, որոնց հրացանները ուղղված էին Գայասանի կողմը: Անարդար է. այդ ինչու է հայկական եմ՝ բռնազավթված թուրքերի կողմից: Վաղուց ժամանակն է, որ Արաֆաթը ոչ թե բաժանի, այլ միավորի հայկական երկու հայրենիքները»:

«Արաֆաթ» երգը զանազան է հեղինակի հենց այս զգացողությունների ու համոզումների մասին: Դանիել Դեբերը սեփական իմացություն կգտնեց անհատական իր երկացանակի բոլոր հայկական երգերը: «Արաֆաթ» դրեմիտրան ինչի կունենա հենց այդ ժամանակ: Մինչեւ առում երգը կձայնագրվի: Դեբերը մեծ ցանկություն ունի ելույթ ունենալ նաև Արաֆաթում: Պետ, որ այդ համոզմանը իր վրա կհրավիրի օտարերկրացիների, նաև ադրբեջանցիների ու թուրքերին: Այն համոզմունքը, որ նա հայսնում է սարբեր միջավայրերում, թե Արաֆաթը հայերի հայրենիքն է, նա կհնչեցնի նաև բեմից:

Սկզբը՝ նախորդ համարում

Ներկայացնում երկրորդ գիրքը, թեև ծառայելով նույն, սակայն նույնքան մեծ կարևորություն ունեցող հասարակ է, առաջինը հսկայ ծագրի մը, որ սկսած է 2001 թուականին, ընդհանուր խորագիր ունենալով «Գայական դաջ արաբական մամուլին մեջ», եօթը հանգումներ կազմում են որոնց խորագիրները նույն էին յայտագրի կրճակին, այսպես.

- 1876-1893 Միջազգայնացում եւ բարենորոգումներ
1894-1896 Գամիսեան ջարդեր
1897-1908 Գայերն ու Երիտասարդ Թուրքիան
1909 Ասանայի ջարդերը
1910-1914 Բարենորոգումներու ծագրի
1915-1918 Մեծ բնաջնջումը
1919-1923 Դաճնագրեր եւ համաձայնագրեր

Այս գիրքը կը բաղկանայ 550 մեծադիր էջերէ, որ հաւաքում են եզրագրական եւ արաբական մամուլի 253 օրկաններէ առնուած յօդուածներ: «Այս հասարակները կը մարտկեն նաեւ հայերու համար անմիջապէս յօդուածներ, որոնք սակայն զանց առնուած չեն: Կը հրատարակենք զանոնք որդէ տիմանակ, թէ դասական իրողութիւններ ինչպէս կը ձեւափոխուին, եթէ ասելուքեամբ եւ ցեղամուկութեամբ դիտուին», կը ըսէ Գեորգ Թեւոնցի իր նախաբանին մէջ:

Գիրքը ներկայացնող Պր. Թեւոնցիի խօսքն էս հրակրօնեցաւ կազմող-խմբագիրը՝ Սոհաբէ Թիքթէ Էլ Իման. «Միջոց ար զգացած եմ, որ իսլամութիւնը, որդէ կրօն, Գայոց ցեղասպանութեան դասասխանանքով ըլլալուն անբասանութեան ակ է»:

Այս խօսքը, յսակօրէն եւ փաջարք ըսուած, լռութիւն յառաջացուց սրահէն ներս: Խօսք մը էր, որ դասական ծանրութիւն ունէր կարծես:

ԱՅԼ ՏԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՉԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

«Բայց որքան որ թուրքերը հայեր սղաննած են, նոյնքան եւ անլի իսլամ-արաբներ սղաննած են»:

Գասաթն, խոստովանութիւն: Կարծես մենք, որ կարդիմ ոչ միայն անդհանր ցեղասպանութեան, այլեւ միջնադարի իրողութիւն - կարծես ազգովին ցեղասպանութիւն երեակայող իսլամագրներ ըլլալիմ - ունեցանք անհրաժեշտ հասարակ մը մէկու մը կողմէ, որուն դասկանած կրօնը յաճախ ներկայացուած է որդէ գլխատու Երեւոյն: Այդ դասին այնքան կարեւոր չէր, թէ ըսողը ո՛վ էր, կարեւոր ըսուած խօսքն էր:

Այս խօսքն էս կազմող-խմբագիրը անցաւ զիրի սկզբնական աշխատանքներու նկարագրութեան, շնորհակալութիւն յայտնելով Գահիրէի մասնադարանի Տիմուր, մշակույթի նախարար Պոկ. Սոհաբէ Սարթի Արաթին, որ ներկայ էր հանդիսութեան, զանախաղով մասնադարանին մամուլի հաւաքածոն, որուն 383 անուն օրգաններէն առնուած է դասկանելի թիւ մը յօդուածներ: Երեւոյնը կարեւոր հարցարար արքայու, որոնց մէս մը օգտագործուած է այս հասարակ մէջ, մնացեալը միտքի օգտագործուի յաջորդական հասարակներուն համար:

Դոկ. Իման յիշեց նաեւ Շէյխ Էլ Աղահարի՝ Սելիմ Էլ Պրոքրի ջարդերը դարձեցնելու կոչը (Ֆարուս) Իսլամովի շէյխին (1909) եւ ըսաւ.

«Գալաթական ջարդերուն տրուած կրօնական երանգին, այս բոլոր յօդուածները յսակօրէն կը հասարակեն, թէ ցեղասպանութեան զաղանակը ազգային էր, ոչ կրօնական», եւ անելցուց. «Այսօր թրակական միջավայրը, ժողովուրդը ա՛լ լիտ է համոզուի ջարդերուն իրողութեամբ»:

Գահիրէի ԳԲԸՄիութեան տրամադրած միջականով եւ եզրագրի Ազգային մասնադարանին կարելիութիւններով մեջեղ կու գայ հսկայական աշխատանք մը, զոր Դոկ. Սոհաբէ Թիքթէ ալ Իման Magnum Opus - զուլիս գործոց կոչեց. այնպիսի գործ մը, որ ի յայտ կու գայ եզրագրի փառքը եւ որ կը հասարակէ, թէ եզրագրական մշակույթը երբեք դէմ չէ եղած հայկական մշակույթին:

Ձեռնարկին վերջին բաժինը նուիրուած էր նոյն այս ծագրի կայքէջին՝ www.arminmedia.com, որուն սկիզբը անգլերէնով գրուած հակիրճ տեղեկութիւն մը կայ, բայց կայքէջի գլխատու լեզուն արաբերէնն է:

Տոք. Վ. Ճիզնեանեան դասարանի վրայ կայքէջն օրինակներ ցուցադրեց ու բացատրեց, թէ ինչ դիտութեամբ կարելի է հասնիլ յօդուածներուն եւ տեղեկութիւններուն:

Այս կայքէջը միտք ունենայ այլ բաժին մը Ես, որ զաղափարն է եզրագրական փայլուն երիտասարդ Այգ Զարաթեանին՝ «Ցեղասպանութեան հարիւր տարի էս» խորագրով, որ հաւաքում են - եւ միտք շարունակուին հաւաքուիլ - Ցեղասպանութեան մասին ներկայիս միջազգային մամուլին մէջ լոյս տեսնող յօդուածները:

Յաջորդաբար միտք ներբռնուին մնացեալ վեց հանգրուանները մարտկող հասարակները Ես, հրատարակութեան էս:

Օրուան վերջին խօսքը տրուած էր ղոկ. Մուսթաֆա Էլ Ֆեիլի, եզրագրի ֆաղափազէ մը, որ իր դոկտորական աս-

իճանը ստացած է Լոնտոնը, 1977ին, եւ բազմաթիւ բարձր դասերով վարած է եզրագրական կարեւոր կառնոցներ ներս, ինչպէս օրինակ՝ եղած է Եզրագրի դասարան, զանազան համալսարաններու դասախօս եւ այլն: Տիրացած է բազմաթիւ մրցանակներու, որոնցմէ հետաքրքրական կարելի է համարել Գոնի Պատիւն շնորհած: Գեղինական է հինգ հասարակ, ֆաղափական առանցքով ընդհանրադաս: Յօդուածագիր է եզրագրական մամուլին, եւ մնայուն սիւնակ մը ունի «Մարտի ալ-Շուն» թերթին մէջ:

Դոկ. Էլ Ֆեիլն նշեց, թէ «ցեղասպանութիւնը միջազգային հարց է եւ անոր հանդէպ կեցուածքը անհրաժեշտ մօտեցում է, որ կը հասարակ տեսլակ անձին կամ երկրին անհասարակութիւնը», ջախջախով հայերու հաւատարմութիւնը իրենց աղաք երկիրներուն, «չենք մոռնար ժամանակակից եզրագրական առաջին վարչապետ Նուրայ Փաշայի հայ ըլլալը», եւ մեծադէպ զանախաղ հայերուն դաստիարակած յիշողութիւնը, որովհետեւ, ըսաւ, «մնայուն ռճիրները չեն մոռցուիլ»:

«Այսօր թուրքը նոյնը կը փորձէր ընել Եզրագրի մէջ. բոլորի դժուար են յոյսի դեմքերը, հակառակ որ բազմիցս յորդուած են գիրքն»:

Դոկ. Ֆեիլ իր խօսքը դրաստիփով աւարեց. «Ուրախ եմ այսօր ձեզի հետ ըլլալու համար. հայերը յատկապէս տեղ ունին Եզրագրի արդի դասարանի մէջ. դիւր ոչ միայն Եզրագրի, այլեւ բոլոր արաբական երկիրներուն համար մեցուկ է՛ ձեր գոյութեամբ», եւ զանախաղ հայերուն մշակութային եւ արուեստաւ խառնուածքը, ըսելով. «Այսօր, արուեստներ մէջ, հրատարակեմ Ես հայերը կարեւոր ներկայութիւն են»:

«Արեւան կաթ էր մեր ժողովուրդին կաթը ձեզի հետ, կը շարունակեմ ըլլալ եւ միտք այդպէս միտք ըլլալ»:

Այս երկու գիրքերուն եւ կայքէջին ամբողջ ծագրի ծնունդն է Գահիրէի ԳԲԸՄիութեան Սաթնիկ Չագրը հիմնադրամի հրատարակչական գործունէութեան, որուն նմա-

սակը վերջին մէկ ու կէս տասնամեակին, ի միջի այլոց, եղած է Եզրագրի, արաբական աշխարհի եւ ընդհանրադաս արաբազէ իսլամական աշխարհի մտադասարանութեան ծանօթացնել Գեղասպանութիւնը, «իմունտելով եզրագրի եւ արաբ թղթակիցներու կողմէ օրը օրին գրի առնուած ականատեսի վկայութիւններու, կամ արաբ եւ իսլամ հեղինակներու կողմէ կասարակ ուսումնասիրութիւններու եւ վկայութիւններու վրայ: Այս հանգամանքը կարեւոր է ջրելու համար թրակական ֆարգչական այն յերիւանքը, թէ արեւմեան մամուլը, Օսմանեան կայսրութեան թեմանի ճակատին մէջ զսնունելով, իրողութիւնները ֆարգչական մոլորակներով իտելաթիւրուած ներկայացուած է»:

Ճիշդ է որ նախադաս փորձեր եղած են տարբեր երկիրներու մամուլին մէջ երեւցած յօդուածներ մէկ կողմի սակ խմբելու, սակայն այդ փորձերը բոլորն ալ հիմնուած են մէկ թերթի վրայ: Բացառութիւն կը կազմէ Սուրիոյ մէջ հրատարակուած «Գայական ցեղասպանութեան արձագանգները սուրիական մամուլին մէջ» հասարակ, որ հիմնուած է երեւոյնի տարիական եւ արաբական թերթերու վրայ:

Գահիրէի ԳԲԸՄի ծագրի կը տարբեր անով, որ կը ընդգրկէ 45 տարիներու անլի ֆան մամուլի 383 օրգաններ, «անկախաբար այն հանգամանքն, որ Գեղասպանութեան փաստագրումի կողմին կը կասարակ նաեւ փաստագրումը Գայական հարցին եւ ընդհանրադաս տեսլակ ժամանակաշարի ընթացքին Գայասանի եւ հայերու վերաբերեալ լոյս տեսած բոլոր կարեւոր տեղեկութիւններուն»:

Տեղի ունեցաւ ամանական գինեծօնը, հայկական խորհրդակցի դասարան՝ նուազի հիւրով, հեղինակին, կազմող-խմբագրին, Պր. Թեւոնցիին, ղոկ. Վ. Ճիզնեանին եւ ղո. Օ. Պրոքրիանեանին մասնակցութեամբ, որմէ յետոյ վերսկաւ ելոյթներու ընթացքին դարձած ճաշի պատարակումը:

Ձեռն շնորհակալութիւն շնորհակալութեամբ կազմակերպողներուն, բայց մանաւանդ այս ծագրի ետին կեցող բոլոր դասարանականներուն եւ իրագործողներուն: Նման աշխատանք, որ մոլորակ ունի Գեղասպանութիւնը իր ձգարիս դասակրով ներկայացնել ոչ միայն արեւմեան աշխարհին, այլեւ զայն իրենց կեանքով իսկ հասարակ - թեւ այսօր արդէն միայն որդէ յիշողութիւն - արաբ ժողովուրդին, որ կը ըսայ միայն դրական մեծ արդիւններ ունենալ, բազմաթիւ դիտարկումներ նկատի առնելով: